

Ministry of European Integration
REPUBLIC OF SERBIA

#EY
ЗА ТЕБЕ

EU
PRO+

GODIŠNJI IZVEŠTAJ

Za period od 1.
januara do 31.
decembra 2023.

(NACRT)

Naziv projekta:	Program Evropske unije za lokalni razvoj – EU PRO Plus
Opšti cilj:	Doprineti društveno-ekonomskom razvoju, prosperitetu i socijalnoj koheziji društva u Srbiji
Svrha:	Smanjiti društveno-ekonomske razlike u dva regiona u Srbiji
Budžet:	40 miliona evra
Donator:	Evropska unija
Datum početka:	1. januar 2021. godine
Datum završetka:	30. jun 2024. godine
Područje programa:	Region Šumadije i Zapadne Srbije i Region Južne i Istočne Srbije
Implementacioni partner:	Kancelarija Ujedinjenih nacija za projektne usluge (UNOPS)
Datum izveštaja:	15. januar 2024.
Period obuhvaćen izveštajem:	1. januar – 31. decembar 2023. godine
Izveštaj pripremio:	UNOPS

Skraćenice

COR	Ciljevi održivog razvoja
DEU	Delegacija Evropske unije
EBRD	Evropska banka za obnovu i razvoj (eng. <i>European Bank for Reconstruction and Development</i>)
EU	Evropska unija
ITI	Integralne teritorijalne investicije
ISTD	Integralni održivi teritorijalni razvoj (eng. <i>Integrated Sustainable Territorial Development</i>)
LSU	Lokalna samouprava
MEI	Ministarstvo za evropske integracije
MMP	Mikro i mala preduzeća
MSP	Mala i srednja preduzeća
NVO	Nevladina organizacija
 OCD	Organizacija civilnog društva
OPP	Organizacija za podršku poslovanju
RRA	Regionalna razvojna agencija
RSJP	Republički sekretarijat za javne politike
SKGO	Stalna konferencija gradova i opština
SUD	Održivi urbani razvoj (eng. <i>Sustainable Urban Development</i>)
UNOPS	Kancelarija Ujedinjenih nacija za projektne usluge (eng. <i>United Nations Office for Project Services</i>)
UOP	Upravni odbor programa

SADRŽAJ

Skraćenice.....	2
SADRŽAJ.....	3
1. REZIME.....	5
2. PREGLED NAPRETKA I UČINKA.....	7
2.1 Kontekst politika i programa.....	7
2.3 Rezultati i aktivnosti.....	12
Rezultat 1 Poboljšano planiranje razvoja u ciljnim opštinama i uvođenje koncepta ITI.....	13
Rezultat 2 Unapređeni ekonomski rast u ciljnim opštinama.....	16
Rezultat 3: Poboljšana socijalna infrastruktura i socijalna kohezija u ciljnim opštinama.....	19
3. UPRAVLJANJE I KOORDINACIJA.....	23
3.1 Rukovođenje.....	23
3.2 Koordinacija.....	23
3.3 Ljudski resursi.....	26
3.4 Nabavke i bespovratna sredstva.....	26
3.5. Finansije.....	27
4. RIZICI I PROBLEMI.....	27
5. KVALITET.....	28
6. ODRŽIVOST: Socijalni, ekološki, ekonomski i nacionalni kapaciteti.....	30
7. MEĐUSEKTORSKE TEME: Dobro upravljanje, rodna ravnopravnost, socijalno uključivanje i digitalizacija.....	32
8. KOMUNIKACIJE I VIDLJIVOST.....	34
9. STEČENE POUKE.....	35
10. SLEDEĆI IZVEŠTAJNI PERIOD.....	36

1. REZIME

Zaključena je dosad najproduktivnija godina Programa Evropske unija za lokalni razvoj – EU PRO Plus završetkom realizacije 117 od 242 projekata koji su ukupno podržani, a pritom je obezbeđen kontinuitet aktivnosti i odobrenje za sprovođenje novih 45 projekata za podršku ženama i mladima početnicima u poslovanju početkom 2024. godine.

Tokom 2023. godine **završena je evaluacija poziva za projekte poslovne infrastrukture**, a 20 projekata je dobilo bespovratna sredstva u ukupnom iznosu od skoro osam miliona evra, pri čemu preko pet miliona evra iz Programa. Očekuje se da će ovi projekti uspostaviti osnovne infrastrukturne uslove kojima će se omogućiti realizacija novih investicija u vrednosti od 300 miliona evra i stvaranje prilika za zaposlenje 3.000 ljudi tokom petogodišnjeg vremenskog okvira. Uz to, ovi projekti će unaprediti turistički potencijal u pet opština, a usklađivanjem nacionalnih i lokalnih strategija kako bi ponuda bila raznovrsnija, privući više turista i osnažiti lokalnu privredu.

Sprovedena su još dva javna poziva za podršku ženama i mladima početnicima u poslovanju i za sprovođenje integralnih projekata, pri čemu je evaluacija prvog završena krajem godine. EU PRO Plus program ispratio je tempo finansijske realizacije obzirom da je dodelio preko 11 miliona evra tokom godine.

Doprinosom **poboljšanom planiranju razvoja i uvođenju koncepta integralnih teritorijalnih investicija (ITI)**, Program EU PRO Plus je nastavio sa jačanjem kapaciteta na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou. Ukupno 1.416 pojedinaca imalo je koristi od inicijativa izgradnje kapaciteta, od čega 735 žena (51,91%). Realizacija je obuhvatila tri studijske posete i dva modula obuke iz Plana izgradnje kapaciteta. Dodatno, razvijeno je svih dvanaest teritorijalnih strategija koje su prošle proces javne rasprave. Ovaj proces odražava pozitivno prihvatanje novih alata za teritorijalni razvoj kod lokalnih i regionalnih aktera. Povrh toga, primena ovih strategija zapravo je potvrdila ciljeve Kohezivne politike EU u kontekstu Srbije.

Još jedan značajan korak je to što je objavljen i promovisan Javni poziv za sprovođenje integralnih projekata proisteklih iz 12 teritorijalnih strategija podržanih kroz Program, a prijave se očekuju sredinom januara 2024. godine. Ova aktivnost bi trebalo da omogući konačnu fazu pilotiranja teritorijalnih mehanizama i obezbedi značajne povratne informacije za Program o izazovima i ograničenjima u odnosu na sprovođenje integralnih i održivih teritorijalnih strategija.

Tokom 2023. godine, intenzivirane su programske aktivnosti usmerene na **unapređenje ekonomskog rasta** kroz završetak projekata koje sprovode organizacije za podršku poslovanju (OPP), finalizacijom projekata koji podržavaju mikro i mala preduzeća (MMP) i iniciranjem podrške ženama i mladima početnicima u poslovanju. Uz početak realizacije projekata odabranih kroz poziv za projekte poslovne infrastrukture, Program se kreće ka ostvarivanju konkretnih ciljeva u ovoj oblasti.

U okviru nastojanja da osnaži njihovu konkurentnost i otpornost, 519 preduzeća je podržano kroz OPP u oblasti digitalizacije, zelene i cirkularne ekonomije, marketinga i internacionalizacije, standardizacije i pristupa finansijskim instrumentima. Uz to, kao direktan rezultat podržanih intervencija Programa, otvoreno je 270 novih radnih mesta u podržanim MMP, dok su aktivnosti društveno odgovornog poslovanja primenjenog u ovim preduzećima donele korist za preko 18.000 ljudi u lokalnim zajednicama.

Kroz doprinos **unapređivanju socijalne infrastrukture i socijalne kohezije** Program je došao do znatnog napretka u razvoju lokalne infrastrukture završetkom građevinskih radova u okviru 28 od 37 odobrenih projekata. Kao rezultat ove intervencije, preko 131.000 osoba imalo je korist od unapređivanja uslova i usluga u okviru kulturne, obrazovne, sportske i zdravstvene infrastrukture. Ovi projekti su omogućili pristup čistoj vodi za piće, poboljšanje kvaliteta zdravstvenih usluga, bolje nastavne uslove u predškolskim i školskim ustanovama, kao i unapređenje kulturnih i sportskih objekata.

Osim toga, kroz Program je podržao pilotiranje različitih usluga socijalne zaštite, usmerenih uglavnom ka osobama sa invaliditetom. Naime, EU PRO Plus je omogućio uvođenje i unapređenje 28 socijalnih usluga u 22 LSU, čime je dosegao 6.300 direktnih korisnika, od čega 5.700 pripadnika ranjivih grupa. Pomoć obuhvata uspostavljanje jedanaest licenciranih usluga socijalne zaštite, šest inovativnih socijalnih usluga i tri integralne usluge.

Na kraju, Program je pružio podršku za obnovu infrastrukture pogođene poplavama, pokretanjem tendera za izgradnju tri mosta.

Kvalitet programskih intervencija interno je potvrđen putem redovnih mehanizama za osiguranje kvaliteta kao što su evaluacioni upitnici i drugi oblici povratnih informacija od partnera i korisnika. Najznačajnije priznanje koje su programske intervencije dobile spolja, bila je prva nagrada na 32. međunarodnom salonu urbanizma za dvanaest izrađenih strategija. Takođe, kalendar Programa EU PRO Plus ostao je zvanični kalendar EUzaTebe četvrtu godinu za redom, što svedoči o kvalitetu aktivnosti komunikacija Programa.

Relevantni rizici i problemi praćeni su, procenjivani i rešavani u kontinuitetu. Među glavne rizike tokom 2023. godine spadaju lokalni i parlamentarni izbori koji su uticali na planiranje i sprovođenje nekoliko aktivnosti, uključujući kašnjenja u sprovođenju projekata dodeljenih LSU zbog neraspoloživosti ključnih aktera, kašnjenja kod transfera tranši i donošenja ključnih odluka, kao što su one koje se odnose na prijave za bespovratna sredstva za integralne projekte. Pored toga i dalje je dominantni problem nedovoljno zrelih projekata i resursa na lokalnom i regionalnom nivou za izradu kvalitetnih projekata. Na ove izazove odgovoreno je putem ciljanih aktivnosti izgradnje kapaciteta i procesa realizacije bespovratne pomoći.

Jedno od ključnih pitanja Programa ostaje vremenski okvir za realizaciju, obzirom da su kašnjenja odobrenja za podršku teritorijama u vidu tehničke pomoći za izradu teritorijalnih strategija smanjila vreme za podršku realizaciji projekata proisteklih iz strategija. To će biti rešeno produžetkom vremenskog okvira Programa, kojim bi trebalo da se sprovođenja programa produži i omogući raspoloživost dela programskih sredstava za produžetak perioda sprovođenja.

Tokom čitave godine, održana je **velika vidljivost Programa putem intenzivne medijske kampanje na tradicionalnim i digitalnim medijima**. Objavljena su 32 saopštenja za javnost i 15 najava za medije, što je doprinelo do **2.035 medijskih izveštaja**, sa preko 32 odsto (655) objava u nacionalnim medijima. Pažnja medija bila je prevashodno na lokalnoj infrastrukturi i podršci preduzetništvu, koje su bile tema 573 odnosno 418 medijskih izveštaja, zahvaljujući opipljivom i direktnom uticaju na život običnih ljudi. Organizovano je **deset poseta na visokom nivou** u 27 lokalnih samouprava, što je privuklo veliko interesovanje medija sa 337 pozitivnih izveštaja, čime je potvrđen doprinos koji prisustvu DEU i državnih zvaničnika na terenu ima za vidljivost podrške EU na lokalnom nivou. Godišnja anketa u 2023. godine pokazala je pozitivan trend u odnosu na svest i stavove prema EU integracijama na teritoriji Programa, što ukazuje na delotvornost rada na polju komunikacija i vidljivosti.

U ovom izveštaju nalazi se pregled napretka i učinka, novosti u odnosu na pitanja upravljanja i koordinacije, pregled pretpostavki i rizika, pitanja kvaliteta i održivosti, uvid u ključne neposredne rezultate za naredni period izveštavanja, kao i stečene pouke. Nekoliko aneksa pruža detaljniji uvid o nekim konkretnim aktivnostima koje je sproveo Program.

2. PREGLED NAPRETKA I UČINKA

2.1 Kontekst politika i programa

Brojne značajne novine i u sklopu konteksta politika i programa obeležile su 2023. godinu.

Na nacionalnom nivou, usvojeno je više strategija tokom godine, a ono što je najvažnije je značajan napredak ostvaren u odnosu na [Nacrt zakona o uspostavljanju i funkcionisanju sistema za upravljanje kohezijom politikom](#) za koji je Ministarstvo evropskih integracija (MEI) obavilo javne konsultacije. Ovaj zakon ima za cilj da definiše sistem za upravljanje i kontrolu sprovođenja kohezijone politike Evropske unije, kao i da utvrdi proceduru pripreme relevantnih dokumenata u skladu sa ciljevima kohezijone politike i obavezama Republike Srbije preuzetim u procesu pristupanja EU. Proces konsultacija obuhvatio je raspravu o Nacrtu zakona održanu u Zaječaru i Užicu, uz podršku projekta koji sprovodi GIZ pod nazivom „Podrška reformi javne uprave u procesu pristupanja Evropskoj uniji“. U kontekstu Programa EU PRO Plus, donošenje ovog zakona otvoriće prostor za postavljanje preduslova za instrumente teritorijalnog razvoja EU, putem izrade povezanih podzakonskih akata.

Nadalje, Vlada Republike Srbije (RS) usvojila je [Uredbu o postupku pripreme Nacrta plana razvoja Republike Srbije](#), koja je stupila na snagu u julu 2023. godine. Uredba propisuje proceduru pripreme i izveštavanja o sprovođenju Plana razvoja, kao krovnog i strateški najznačajnijeg dokumenta u planiranju razvoja, u trajanju od deset godina. Ovom Uredbom propisan je obavezni konsultativni proces uz visok nivo participativnosti i transparentnosti, pri čemu se posebna pažnja poklanja ravnomernom regionalnom razvoju, kao i planiranju razvoja u skladu sa Agendom 2030.

Uz to, prvi svoje vrste u Srbiji, [Program upravljanja muljem u Republici Srbiji za period od 2023. do 2032. godine](#) koji je donet u septembru 2023. godine, ima za cilj uspostavljanje sigurnog, održivog i isplativog sistema upravljanja muljem iz opštinskih postrojenja za preradu otpadnih voda. U skladu sa programom, rešavanje pitanja upravljanja muljem biće u skladu sa principima cirkularne ekonomije, kao i sa propisima EU, sa ciljem da se obezbedi iskorišćavanje mulja, čija se količina povećava, kao dugoročnog resursa. Pitanje sistema upravljanja muljem prepoznato je u nacrtu teritorijalnih strategija koje podržava EU PRO Plus, a takav program će biti od značaja pri realizaciji teritorijalnih strategija.

Takođe, [Strategijom niskougleničnog razvoja Republike Srbije za period od 2023. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine](#), koju je Vlada Republike Srbije usvojila u junu 2023. godine definisano je pet posebnih ciljeva: 1) smanjenje emisija GHG koje će biti obuhvaćene EU-ETS-om za 15,0% do 2030. godine i između 66,4% i 76,8% do 2050. u poređenju sa 2010. godinom; 2) smanjenje emisija GHG koje neće biti obuhvaćene EU-ETS-om za 9,7% do 2030. godine i između 33,5% i 54,5% do 2050. u poređenju sa 2010. godinom; 3) povećanje ponora ugljenika u šumama za 17% do 2030. i između 22% i 132% do 2050. godine, u poređenju sa 2010. godinom; 4) očuvanje potencijala mera ublažavanja, utvrđenih do 2030. i 2050. godine, povećanjem otpornosti na klimatske promene u prioritetnim sektorima; 5) promovisanje prelaska na klimatski neutralnu ekonomiju i društvo otporno na klimatske promene. Ovi ciljevi treba da budu ostvareni smanjenjem emisija tokom proizvodnje električne i toplotne energije, povećanjem energetske efikasnosti i korišćenjem obnovljivih izvora energije u sektoru industrije, ali takođe i merama u drugim sektorima. Strategijom se predviđa da će biti usvojen Akcioni plan za njeno sprovođenje u periodu od 2024-2030. godine u roku od godinu dana.

[Nacionalna arhitektonska strategija za period od 2023. do 2035. godine sa Akcionim planom za sprovođenje za period od 2023. do 2025. godine](#), koju je Vlada Republike Srbije usvojila u junu 2023. godine predstavlja javnu politiku u oblasti arhitekture, koja je donesena da bi doprinela unapređenju arhitektonskih praksi i profesije i kvaliteta prostornog i urbanističkog planiranja i projektovanja, čime će se stvoriti uslovi za održive i integralne pristupe prilikom nove izgradnje, renoviranja i iskorišćenja građevinskog fonda, izgradnje i nacionalnog nasleđa kao nosioca prostornog i kulturnog identiteta Republike Srbije, kao i podizanja svesti o značaju arhitekture i izgrađenog okruženja za život građana.

[Program prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove sa akcionim planom](#), koji je Vlada Republike Srbije usvojila u decembru 2023. godine ima za cilj da obezbedi kapacitet da se unapredi blagovremeno informisanje javnosti o vremenskim i klimatskim uslovima i klimatskim opasnostima, čime se unapređuje spremnost pojedinaca, preduzetnika i poslodavaca. Istovremeno, ovaj program omogućava primenu mera prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove koji su prepoznati kao najhitniji da bi se sprečilo višestruko povećanje štete i gubitaka usled klimatskih promena. Programom se takođe obezbeđuje sprovođenje intervencija koje se odnose na direktnu odbranu od klimatskih opasnosti kada nije moguće da se ublaže uticaji, sprovođenje mera da bi se omogućilo pokretanje i održavanje procesa prilagođavanja u budućnosti na održiv način, kao i sprovođenje mera da bi se omogućila brza primena novih naučnih saznanja u procesu prilagođavanja. U kontekstu EU PRO Plus programa, mere 1, 20 i 21 u direktnoj su vezi sa urbanim područjima i aktivnostima povezanim sa podrškom u procesu razvoja teritorijalnih strategija.

U novembru 2023. godine, Vlada Republike Srbije je usvojila [Strategiju i akcioni plan za razvoj malih i srednjih preduzeća \(MSP\) u Srbiji za period od 2023. do 2027. godine](#). Glavni ciljevi i oblasti na koje je usmerena ova strategija odnose se na digitalizaciju i zelenu agendu za MSP. Ova strategija ističe značaj prilagođavanja MSP sektora na digitalno doba i integrisanje održivih, ekoloških praksi. Uz to, Strategija ima za cilj da pruži okvir za finansijsku i tehničku podršku malim i srednjim preduzećima, kao i da smanji fiskalno opterećenje za preduzeća i unapredi poslovno okruženje u Srbiji uopšte.

Primena [Zakona o izmenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama](#), koji je usvojen 27. oktobra 2023. godine, počće od 1. januara 2024. godine, sa ciljem da se dodatno razvije moderan i efikasan sistem javnih nabavki uz punu primenu metoda elektronske komunikacije, što će posledično dovesti do unapređenja njihove efikasnosti, transparentnosti, a istovremeno smanjiti rizik od pojave nepravilnosti. Ovaj opšti cilj, kao što je Vlada obrazložila, treba da se ostvari kroz četiri utvrđena posebna cilja: 1) povećanje efikasnosti i ekonomičnosti postupaka javne nabavke; 2) jačanje konkurentnosti na tržištu javnih nabavki; 3) smanjenje rizika od nepravilnosti u sistemu javnih nabavki i 4) promovisanje i podsticanje ekoloških i socijalnih aspekata javne nabavke i inovacija. Novitet su zelene javne nabavke koje će postati obavezne od 1. januara 2024. godine, što znači da će ugovarači osim cena, morati da uzmu u obzir ekološke aspekte tokom procesa odabira, kao što je život proizvoda, troškovi održavanja, potrošnja vode i struje i reciklaža robe kada postane otpad.

Nakon javne rasprave, usvojene su izmene i dopune [Zakona o planiranju i izgradnji](#) 26. jula 2023. godine, kojima se predviđa unapređenje elektronskog sistema za izdavanje dozvola (CEOP) uvođenjem novih funkcija, naročito e-prostora, koji čini proceduru za kreiranje i izmenu planske dokumentacije efikasnijom i bržom. Njime se takođe određuje da zgrade veće od 10.000 kvadratnih metara moraju da imaju zeleni sertifikat, a zgrade takođe treba da imaju i energetske pasoše, čime se doprinosi zelenoj agendi. Uz to, ukida se Zakon o konverziji, dok se uvodi obaveza da se izvadi polisa osiguranja od štete prema trećim licima.

Nakon izmena Zakona o planiranju i izgradnji takođe su usvojene izmene [Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade i načinu vršenja kontrole tehničke dokumentacije](#) radi jačanja bezbednosti i kvaliteta tehničke dokumentacije, koji sadrži obaveznu odredbu o Planu preventivnih mera i Programu kontrole i osiguranja kvaliteta, koji dosad nisu bili deo projekta.

U januaru 2023. godine, Vlada Republike Srbije usvojila je [Nacionalnu strategiju za mlade do 2030. godine](#), koja predstavlja jedan od najznačajnijih dokumenata koji se odnose na položaj mladih. Najznačajniji noviteti u ovoj strategiji odnose se na priznavanje i standardizaciju lokalne politike za mlade i mehanizama za dodelu većih sredstava koja mogu da doprinesu međusektorskoj saradnji u oblasti podrške mladima. U julu 2023. godine, Vlada Republike Srbije donela je [Akcioni plan za sprovođenje Strategije za mlade za period od 2023. do 2025. godine](#), sa planiranim budžetom od preko deset miliona dinara za njegovu realizaciju, dok je preko tri miliona dinara izdvojeno za sprovođenje aktivnosti iz akcionog plana za ovu godinu. Strateška dokumenta i izdvojena sredstva treba da unaprede položaj mladih kroz nekoliko ciljeva, kao što je standardizacija omladinskog rada u neformalnom obrazovanju, unapređenje kapaciteta LSU za

spvođenje politika namenjenih mladima, jednake mogućnosti i podsticaji za mlade koji omogućavaju njihovo društveno-ekonomsko osamostaljivanje i stvaraju uslove za socijalno blagostanje mladih.

U aprilu 2023. godine Vlada Republike Srbije donela je odluku o obrazovanju [Saveta za rodnu ravnopravnost](#), kao savetodavnog tela sastavljenog od predstavnika relevantnih institucija i civilnog društva, koji treba da podrži sprovođenje Strategije rodne ravnopravnosti. Savet treba da se bavi temama kao što je osnaživanje rodno osetljivih kategorija stanovništva primenom odgovarajućih mera, uz izgradnju i unapređenje kapaciteta institucija za sprovođenje politike rodne ravnopravnosti i podizanje svesti javnosti o pitanjima rodne ravnopravnosti.

U septembru 2023. godine Vlada Republike Srbije je usvojila [Odluku o osnivanju Saveta za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva](#) koji bi trebalo da prati sprovođenje [Strategije za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Srbiji za period od 2022. do 2030. godine](#) i pratećih akcionih planova. Savet će se baviti sledećim oblastima: uključivanjem građana u procese odlučivanja, transparentnošću i pristupom informacijama, pravnim okvirima za aktivnosti OCD, javnim finansiranjem OCD, filantropijom, volontiranjem, neformalnim obrazovanjem, građanskim aktivizmom, itd.

Tokom godine Vlada RS je usvojila [Strategiju aktivnog i zdravog starenja u Republici Srbiji za period od 2024. do 2030. godine](#) i prateći [Akcioni plan za period od 2024. do 2026. godine](#). Strategija se zasniva na principima koji obuhvataju aktivno starenje, rodnu ravnopravnost, međugeneracijsku solidarnost, celoživotno učenje, digitalne kompetencije, edukaciju o zdravstvenim, psihološkim i socijalnim aspektima starenja, kao i aktivno učešće starijih u svim procesima društvene zajednice.

Kraj godine je takođe bio pod uticajem izbora. Parlamentarni, beogradski i lokalni izbori u 65 lokalnih samouprava iz područja Programa održani su 17. decembra 2023. godine. Nakon ponovljenih izbora 30. decembra 2023. i 2. januara 2024. godine, Republička izborna komisija (RIK) objavila je da je na parlamentarnim izborima lista „Aleksandar Vučić – Srbija ne sme da stane“ osvojila 46,75 odsto glasova, dok je lista „Srbija protiv nasilja“ kao druga po redu osvojila 23,66 odsto glasova.¹ Što se tiče preliminarnih rezultata lokalnih izbora, po izveštajima medija, Srpska napredna stranka osvojila je većinu u svih 65 LSU.² Prema internet stranici Izborne komisije Grada Beograda, Srpska napredna stranka osvojila je 44,55 odsto, dok je lista „Srbija protiv nasilja“ osvojila 39,09 odsto glasova.³

Ova godina je takođe pružila brojne prilike za finansiranje razvojnih aktivnosti, a napravljeni su neki okviri čime je postavljen temelj za budući razvoj.

Bord direktora Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) odobrio je novu [Strategiju za Srbiju](#) za period od 2023. do 2028. godine, za vođenje investicija i inicijativa u oblasti politika tokom narednih pet godina. Tri ključna prioriteta za EBRD u Srbiji su: 1) ubrzanje tranzicije na zelenu energiju; 2) jačanje konkurentnosti, produktivnosti i pristupa privatnog sektora finansijama i 3) finansiranje održive infrastrukture i jačanje regionalne povezanosti. U okviru prvog prioriteta, EBRD će usmeriti pažnju na povećanje kapaciteta obnovljive energije, naročito kroz nastavak podrške organima sa aukcijama za vetroelektrane i solarnu energiju, ali takođe i uvođenjem obnovljivih izvora energije u sisteme centralnog grejanja. Energetska efikasnost će takođe biti primarni cilj, naročito u kontekstu povećanja renoviranja zgrada. U okviru drugog prioriteta, EBRD će ojačati konkurentnost MSP kroz pristup finansijskim sredstvima i veštinama, naročito u odnosu na zelenu i digitalnu tranziciju, kao i kroz ciljane programe sa partnerskim komercijalnim bankama za podršku preduzećima koje vode žene i mladi. Još jedan fokus strategije su inovacije, na kojima će se raditi razvojem ekosistema startapa i ulaganjem u digitalnu infrastrukturu koja će to omogućiti, kao i u naučne i tehnološke parkove. U okviru trećeg prioriteta, EBRD će podržati Srbiju da ubrza investicije u ekološku infrastrukturu – posebno upravljanje otpadom i otpadnim vodama, kvalitet vazduha i navodnjavanje – čime će maksimalno iskoristiti mogućnosti za prikupljanje velikog broja malih privatnih

¹ Euractiv.mondo.rs [Zvanični rezultati parlamentarnih izbora](#) (3. januar 2024).

² N1info.rs [Rezultati lokalnih izbora: SNS pobedila u 11 beogradskih opština](#) (18. decembar 2023).

³ Beograd.rs [Ukupan izveštaj o rezultatima izbora za odbornike Skupštine Grada Beograda](#) (3. januar 2024).

investicija i razvoj cirkularne ekonomije. Banka će takođe nastaviti da podstiče prelaz na šinski transport, naročito finansiranjem glavnih evropskih i regionalnih koridora. Upravljanje će biti ključna transverzalna tema, koja će uključiti pomoć za podizanje standarda državnih preduzeća.

U junu 2023. godine, Republika Srbija je potpisala Sporazum sa Evropskom unijom o učešću Srbije u [Programu „Digitalna Evropa“](#), vrednom 7,5 milijardi evra, u periodu do 2027. godine. Na osnovu tog sporazuma, pravna i fizička lica sa boravkom ili sedištem u Srbiji, moći će da apliciraju za EU sredstva potpuno ravnopravno sa učesnicima iz zemalja članica EU za dodelu bespovratnih sredstava u oblasti digitalizacije. Obzirom da su u teritorijalnim strategijama koje je Program podržao definisani ciljevi u skladu sa Kohezionom politikom EU 2021-2027, biće dodatno proširene mogućnosti za finansiranje inicijativa iz teritorijalnih strategija.

Evropska komisija je pokrenula pripremu nove Misije EU za [Novi evropski Bauhaus](#) u julu 2023. godine. Sa fokusom na istraživanje i inovativna rešenja, predložena misija bi imala za cilj da transformiše susedstva širom Evrope nabolje, da ih učini lepim, održivim i inkluzivnim. Nova misija bi angažovala ljude na izgradnji veće društvene prihvatljivosti politika u okviru Zelenog dogovora EU, koji promovise društveno vlasništvo nad zelenim rešenjima i podsticanje promena u ponašanju potrebnih da bi se ispunili ciljevi iz Zelenog dogovora EU. Inspirisani fazom zajedničkog nacrtu, koja je omogućila dodatno definisanje koncepta i prioriteta mera u okviru Novog evropskog Bauhauusa, kombinovanje nekoliko instrumenata finansiranja EU sa komplementarnim okvirima odražava transdisciplinarnost inicijative, a oni su dostupni kroz [različite mogućnosti za finansiranje](#) koje nudi EU za podršku ove inicijative.

Krajem 2023. godine, [EIB Global i Banca Intesa Beograd](#) uspostavile su novu kreditnu liniju od 100 miliona evra za MSP i preduzeća sa srednjim kapitalom u Srbiji. Ova kreditna linija ima za cilj da unapredi pristup finansijama, podrži zelene projekte u privatnom sektoru i pomogne preduzećima da održe likvidnost i ulaganja uprkos sukcesivnim krizama. Deo sredstava namenjen je zelenim ulaganjima, kao što su obnovljivi izvori energije i projekti energetske efikasnosti. U okviru prethodne saradnje između EIB i Banca Intesa izdvojeno je preko 220 miliona evra za podršku za preko 350 preduzeća u Srbiji, čime je prosečan kredit iznosio preko 600.000 evra. Ova inicijativa deo je širih nastojanja da se ojača ekonomski rast, sa fokusom na MSP kao ključni sektor, a takođe i doprinese održivom razvoju.

U decembru 2023. godine, [EBRD je odobrila finansijski paket OTP banci u Srbiji, koji se sastoji od kredita od 60 miliona evra](#). Od toga je 10 miliona evra namenjeno programu *Go Green* za MSP, koji podržava Evropska unija. Ovaj paket omogućava OTP banci u Srbiji da nastavi podršku za MSP u vidu poboljšanja tehnologije i opreme, unapređenja konkurentnosti i podrške izvoznom potencijalu. Osim toga, kredit pomaže zelenu ekonomiju u Srbiji, obzirom da je 50% kredita za MSP i 70% *Go Green* programa usklađeno sa inicijativom EBRD u oblasti tranzicije na zelenu ekonomiju. MSP koja uspešno završe investicione projekte kroz *Go Green* program imaju pravo na povraćaj novca u vrednosti od 10% od iznosa kredita, odnosno od 15% za investicije u obnovljive izvore energije i lanac vrednosti agro biznisa.

Tokom 2023. godine, Ministarstvo privrede je kroz dva javna poziva za projekte poslovne infrastrukture, na osnovu [Odluke o dodeli sredstava](#), odobrilo 43 projekta za finansiranje ukupne vrednosti od 1.589.944.425 dinara. Oba poziva su usmerena na infrastrukturno opremanje industrijskih zona i unapređivanje infrastrukture u funkciji razvoja turizma, čime se dopunjava rad Programa na jačanju privrede nedovoljno razvijenih regiona u Srbiji.

Kroz [Projekat lokalne infrastrukture i institucionalnog razvoja u Srbiji \(LIID\)](#) u vrednosti od 300 miliona dolara, koji su sufinansirale Francuska agencija za razvoj (AFD) (176,8 miliona evra) i Svetska banka (88,4 miliona evra), a koji sprovodi [Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture](#), 145 lokalnih samouprava treba da bude podržano bespovratnim sredstvima za sprovođenje infrastrukturnih projekata i jačanje institucija. Ministarstvo je potpisalo okvirne sporazume sa LSU i prebacilo sredstva na 145 izabranih opština. Projekat sadrži sledeće tri komponente: Klimatski pametna mobilnost (249,28 miliona evra), Jačanje sistema i kapaciteta za pružanje usluga u oblasti infrastrukture (10,17 miliona evra) i

Upravljanje projektom i podizanje svesti (5,75 miliona evra).

U maju 2023. godine, Kabinet ministra bez portfelja zaduženog za koordinaciju ravnomernog regionalnog razvoja dodelio je [31 projekat](#) putem [Javnog poziva za prijavu projekata za Program podsticanja regionalnog rasta u Republici Srbiji](#). Od ukupnog budžeta od 325.100.000 dinara, izdvojen je iznos od 85.100.000 dinara za sufinansiranje razvojnih dokumenata za regionalni razvoj, dok je 240.000.000 izdvojeno za sufinansiranje projekata od značaja za regionalni rast u regionima i lokalnoj samoupravi.

Tokom poplava u maju i junu 2023. godine, šezdeset dve (62) lokalne samouprave su proglasile vanredno stanje, nakon odluke Vlade da [proglasi elementarnu nepogodu](#) na teritoriji svih pogođenih opština počevši od 20. juna 2023. godine. Osim toga, Radna grupa koju je Vlada formirala, sastavljena od Ministarstva za javna ulaganja, Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture i Ministarstva za evropske integracije, procenila je štetu na 103 miliona evra i utvrdila spisak javne infrastrukture kojoj je potrebna obnova.

Sredinom godine objavljeno je nekoliko javnih poziva usmerenih na unapređenje socijalnih usluga i promociju integralnog pristupa, uz posebnu pažnju na jačanje sistema i usluga socijalne zaštite na lokalnom nivou. [PRO program](#)⁴ je objavio četiri poziva za pružanje tehničke podrške, izgradnju kapaciteta i bespovratna sredstva za OCD i LSU iz 99 opština koje odgovaraju području odgovornosti EU PRO Plus programa. [Stalna konferencija gradova i opština \(SKGO\), u okviru projekta koji finansira EU, objavila je poziv za unapređenje socijalne zaštite na lokalnom nivou](#), da bi doprinela jačanju pravnih, finansijskih i institucionalnih mehanizama za održivo planiranje i sprovođenje usluga socijalne zaštite.

U avgustu 2023. godine, Vlada Republike Srbije je usvojila [Uredbu o utvrđivanju Programa podsticanja razvoja preduzetništva kroz finansijsku podršku za žensko preduzetništvo u 2023. godini](#). Dodeljena je bespovratna pomoć u iznosu od 600 miliona dinara za podršku ženskom preduzetništvu, dok program predstavlja kombinaciju bespovratnih sredstava iz budžeta i povoljnih kredita iz Razvojnog fonda.

Tokom poslednjeg kvartala 2023. godine, najavljene su dve intervencije za ekonomsko osnaživanje i zapošljavanje ranjivih grupa. Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, izdvojilo je [80 miliona dinara za unapređenje uslova rada namenjenih preduzećima za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom](#) u 2023. godini. Podržano je ukupno 45 preduzeća kroz javni poziv, da bi se doprinelo razvoju konkurentnosti preduzeća, refundacijom troškova neposredno povezanih sa delatnošću preduzeća na sprovođenju mera profesionalne rehabilitacije. Osim toga, isto ministarstvo je najavilo na sastanku Saveta za socijalno preduzetništvo da je izdvojeno [50 miliona dinara za razvoj socijalnog preduzetništva u 2024. godini](#), dok će tokom narednih meseci biti usvojen Program i Akcioni plan, čime će se obezbediti puna primena Zakona o socijalnom preduzetništvu, skoro dve godine nakon njegovog donošenja.

Tokom 2023. godine, MSP, početnici u poslovanju, žene i mladi preduzetnici u Srbiji mogli su da se prijave na četiri javna poziva koja je objavilo Ministarstvo privrede u oblastima kao što je žensko preduzetništvo, nabavka opreme za male biznise, razvojni projekti i podrška za početnike u poslovanju i mlade preduzetnike. Ukupna sredstva dostupna kroz ove programe iznosila su oko 3,2 milijarde dinara, dodeljenih na sledeći način: 600 miliona dinara za žensko preduzetništvo, oko 1,4 milijarde za nabavku opreme, 900 miliona za razvojne projekte i 300 miliona za mlade preduzetnike i početnike u poslovanju. Ove inicijative su imale za cilj da podstaknu rast poslovanja, inovacije i ekološke prakse.⁵

Pored toga, Razvojna agencija Srbije (RAS) objavila je tri javna poziva za preduzeća iz Srbije tokom 2023. godine, sa pažnjom usmerenom na integrisanje u međunarodne lance vrednosti, jačanje sposobnosti za izvoz, priključivanje lancima snabdevanja multinacionalnih kompanija i promociju digitalne transformacije i

⁴ Zajednička intervencija UN koju finansira Vlada Švajcarske.

⁵ Privreda.gov.rs [Javni pozivi](#).

konkurentnosti.⁶

2.2 Napredak ka postizanju ciljeva

Na osnovu najnovijih dostupnih statističkih podataka, došlo je do primetnog porasta kako nacionalnog tako i regionalnog BDP-a u odnosu na baznu godinu.⁷ Nacionalni BDP je ostvario značajan rast od 13,2%, dok je regionalni BDP pokazao porast od 11,4% za Region Šumadije i Zapadne Srbije, odnosno 12,2% za Region Južne i Istočne Srbije. Uprkos opštoj ekonomskoj ekspanziji, udeo nedovoljno razvijenih regiona u nacionalnom BDP-u ostao je relativno stabilan. Naročito je udeo Regiona Šumadije i Zapadne Srbije u nacionalnom BDP-u neznatno opao sa 18,7% 2021. godine na 18,4% 2022. Slično tome, u Regionu Južne i Istočne Srbije došlo je do manjeg pada, sa 15,3% 2021. na 15,2% 2022. godine. Ove promene regionalnih udela BDP-a mogu se delom pripisati demografskim promenama i obrascima unutrašnjih migracija, obzirom na trend da mlađi produktivniji pojedinci prelaze iz manje razvijenih regiona u više razvijene regione, kao što je Beograd.

Najnoviji dostupni podaci takođe ističu znatne razlike u odnosu na BDP po glavi stanovnika između različitih regiona u Srbiji. Tokom 2022. godine, Beogradski region je zabeležio BDP po glavi stanovnika od 1.686.000 dinara, čime je prevazišao nacionalni prosek od 1.065.000 dinara za 58,3%. U međuvremenu, BDP po glavi stanovnika Vojvodine porastao je na 1.073.000 dinara i time dostigao 100,8% nacionalnog proseka, u poređenju sa 96,5% iz 2021. godine. Nasuprot tome, ostali regioni su nastavili da kaskaju za nacionalnim prosekom. Naročito, Region Šumadije i Zapadne Srbije ostvario je BDP po glavi stanovnika od 763.000 dinara, što je činilo 71,7% nacionalnog proseka i ukazalo na znatan ekonomski disparitet u poređenju sa nacionalnim učinkom.

Smanjene su stope nezaposlenosti. Broj nezaposlenih u Regionu Jugoistočne Srbije iznosio je 73.100 osoba 2022. godine, što je smanjenje od 16,2% u odnosu na baznu, 2019. godinu, dok je broj nezaposlenih u Regionu Zapadne Srbije bio 92.900 2022. godine, što je smanjenje za 12,3% u poređenju sa baznom, 2019. godinom. Razlozi za ove promene obuhvataju opšte poboljšanje ekonomskog okruženja, strane direktne investicije, kao i razne podsticaje i subvencije za poslodavce.

2.3 Rezultati i aktivnosti

Sprovođenje programskih aktivnosti ubrzano je 2023. godine, čime je to postala najproduktivnija godina u dosadašnjem sprovođenju programa. Naime, 2023. godine započeto je sprovođenje 140 novih projekata, uključujući 113 projekata koje sprovode MMP i dva projekta koja doprinose jačanju socijalnih usluga koja su odobrena krajem 2022. godine. Uz to, programska podrška proširena je na pet projekata lokalne infrastrukture sa rezervne liste i dvadeset projekata poslovne infrastrukture koji su odobreni za finansiranje sredinom 2024. godine. Godina je takođe obeležena završetkom ukupno 177 projekata, čime je u sprovođenju ostao 41 projekat. Uz to, u decembru 2023. godine odobreno je 45 projekata preporučenih u okviru poziva za podršku ženama i mladima početnicama/ima u poslovanju.

Jača se socijalna kohezija i inkluzija kroz unapređivanje lokalne infrastrukture kroz projekte koje sprovodi 35 LSU, kao i kroz jačanje socijalnih usluga kroz 20 projekata koje sprovode LSU i OCD. Dosad su unapređeni uslovi i usluge u okviru 26 završenih od 37 projekata lokalne infrastrukture odobrenih za finansiranje, što je doprinelo unapređenju kvaliteta života za preko 131.000 direktnih korisnika kulturne, obrazovne, sportske i zdravstvene infrastrukture.

Uz to, doprinoseći smanjenju socijalnih dispariteta u ova dva regiona, aktivnosti Programa dovele su do kreiranja 28 novih ili unapređenja postojećih socijalnih usluga u 22 LSU, od kojih direktnu korist ima preko

⁶ Ras.gov.rs [Javni pozivi](#).

⁷ Bazna godina za regionalnu distribuciju BDP-a je 2016. dok je za pokazatelj nezaposlenosti 2019.

6.300 ljudi, većinom iz marginalizovanih i ranjivih grupa. Nove i unapređene usluge omogućile su bolji pristup obrazovanju, zdravstvu i socijalnoj zaštiti, a obuhvatile su jedanaest licenciranih usluga socijalne zaštite, šest inovativnih socijalnih usluga i tri integralne usluge.

Osim toga, intervencija je imala za cilj da ojača ekonomski rast u ciljnim regionima, što je dovelo do potpisivanja 20 novih sporazuma o bespovratnim sredstvima sa lokalnim samoupravama izabranim za finansiranje u okviru poziva za projekte poslovne infrastrukture. Nakon što se realizuju, projekti će stvoriti uslove za realizaciju 300 miliona evra u vidu direktnih investicija i indirektno dovesti do otvaranja 3000 novih radnih mesta.

Kroz direktnu podršku za 113 MMP, otvoreno je 270 novih radnih mesta, a očekuje se da će dodatnih 50 novih radnih mesta biti otvoreno 2024. godine, uz podršku za 45 žena i mladih početnika u poslovanju. Preko 500 preduzeća je primilo podršku za unapređenje svoje konkurentnosti kroz projekte koje sprovodi 16 OPP.

	UKUPNO 	ZAVRŠENO 	U TOKU 	OTKAZANO 	
REZULTAT 1 ISTD	12	12	10	-	
REZULTAT 2 EKONOMSKI RAST	150	121	28	1	77,7%
REZULTAT 3 SOCIJALNA KOHEZIJA	80	55	125	-	0,4%
REZULTAT 4 UKUPNO	242	188	53	1	21,9%

Rezultat 1 Poboljšano planiranje razvoja u ciljnim opštinama i uvođenje koncepta ITI

Tokom godine, Program je ojačao aktivnosti izgradnje kapaciteta u različitim segmentima organizovanjem tri studijske posete, završetkom izrade dvanaest teritorijalnih strategija i finalizacijom obuka predviđenih u okviru Modula II i III Plana izgradnje kapaciteta.

Program je proširio svoj doseg na nacionalnom nivou uključivši 38 nacionalnih predstavnika u aktivnosti izgradnje kapaciteta. Na regionalnom i lokalnom nivou, aktivno je učestvovalo impresivnih 85 od 99 LSU, odnosno 85,9%. Ukupno je 1.416 osoba imalo koristi od inicijativa izgradnje kapaciteta, od čega 735 (51,91%) žena.

Program završava aktivnosti koje se odnose na izradu teritorijalnih strategija, očekivanjem usvajanja dvanaest strategija, koje pokrivaju 31 LSU. Sve razvije strategije, prošle su kroz proces javnih konsultacija i predate su LSU na postupak usvajanja. U ovim strategijama primenjuje se inovativan pristup sa naglaskom na jasan teritorijalni fokus i definisanje prioriternih oblasti za intervenciju na osnovu potencijala samih teritorija. One su usklađene sa EU i nacionalnim politikama, posebno onima koje se odnose na pametnu specijalizaciju. Svaka strategija sadrži spisak identifikovanih strateških projekata unutar tematskih oblasti, usmerenih na transformisanje gradskih područja. Ovi projekti će zahtevati srednjoročnu i dugoročnu implementaciju, često u kombinaciji različitih izvora finansiranja zbog njihove veličine i kompleksnosti.

Značajan korak bilo je objavljivanje [Javnog poziva za sprovođenje integralnih projekata proisteklih iz 12 teritorijalnih strategija podržanih kroz Program](#). Ovaj poziv koji je odobrio Upravni odbor programa (UOP), objavljen je 9. novembra 2023. godine, a zatvara se 17. januara 2024. Njime se beleži prelazak sa

tradicionalnih projekata na integralne inicijative kojima se promoviraju upravljanje na više nivoa, uključenost aktera kroz zajedničko kreiranje i osmišljavanje i inovacije u kreiranju održivih rešenja.

Aktivnost 1.1 Jačanje nacionalnih kapaciteta za uvođenje integralnog teritorijalnog razvoja

Program je uložio znatan trud da doprinese usklađivanju nacionalnog zakonodavstva, naime pilotiranih teritorijalnih strategija sa [Zakonom o planskom sistemu](#). U tom pogledu, održavana je redovna komunikacija sa Republičkim sekretarijatom za javne politike (RSJP). U januaru 2023. godine, organizovana je uvodna prezentacija uz obuku o instrumentima teritorijalnog razvoja,⁸ što je doprinelo realizaciji Modula I Obuke o instrumentima teritorijalnog razvoja EU, koja je predviđena za aktere sa nacionalnog nivoa Planom programa za izgradnju kapaciteta. Dalje, nakon što je izrađen nacrt strategija, održan je još jedan sastanak sa RSJP da bi se predstavile i prodiskutovale strategije i njihov sadržaj. Dogovoren je položaj teritorijalnih strategija u Zakonu o planskom sistemu, uz manje sugestije koje je RSJP dao i koje su unete u finalne verzije dokumenata i date na usvajanje lokalnim skupštinama. RSJP je takođe dao preporuke za buduće aktivnosti, kao što je definisanje metodologije prikupljanja podataka za predloženi paket pokazatelja ciljeva i uspostavljanje informacionog sistema za realizaciju strategija na lokalnom nivou.

Organizovane su tri studijske posete zemljama EU tokom 2023. godine za 20 predstavnika državne uprave i lokalnih samouprava i regionalnih razvojnih agencija (RRA), RRA Jug, RRA RARIS, RRA Zlatibor i predstavnika DEU. Prva studijska poseta Belgiji i Holandiji⁹ za MEI, RRA (REDASP Kragujevac i RRA Jug iz Niša) i predstavnike ITI teritorija iz Kragujevca i Niša organizovana je u aprilu 2023. godine. Učesnici su posetili pet gradova, sastali se sa tri upravna organa, posetili pet lokaliteta, učestvovali u četiri obilaska određenih gradskih oblasti koje su predmet preuređenja, posetili tri institucije za urbanistički razvoj i jedan odsek Evropske komisije. Imali su priliku da se upoznaju sa aspektima mehanizama održivog urbanog razvoja (SUD) i integralnih teritorijalnih investicija (ITI) koji se odnose na upravljanje i sprovođenje.

Studijska poseta Grčkoj¹⁰ za pet predstavnika MEI sprovedena je u julu 2023. godine. Poseta je uključila sastanke sa grčkim Ministarstvom za razvoj i investicije koje je zaduženo za ITI, dva upravna organa za Atiku (Atina) i Centralnu Makedoniju (Solun), prezentaciju posredničkih tela za nekoliko opština iz Centralne Makedonije i posetu lokalitetima u Pireju i Veriji.

Studijska poseta Italiji¹¹ sprovedena je u septembru 2023. godine, a bila je usmerena na ITI strategije koje vode manji ili srednji gradovi čije su teritorije uglavnom u ruralnim područjima, obuhvataju zaštićena područja i turističke destinacije. Učesnici iz LSU bili su predstavnici radnih grupa za razvoj ITI strategije koju predvodi Zaječar, sa opštinama Knjaževac, Boljevac i Sokobanja, strategije koju vodi Piroć, sa partnerima iz Babušnice, Bele Palanke i Dimitrovgrada, kao i strategije koju vodi Užice u partnerstvu sa Čajetinom, Požgom, Pribojem i Bajinom Baštom.

Aktivnost 1.2 Unapređenje kapaciteta lokalnih samouprava i regionalnih razvojnih agencija za uvođenje koncepta integralnog teritorijalnog planiranja

Tokom 2023. godine pružena je tehnička podrška izradi teritorijalnih strategija zajedno sa povezanim aktivnostima izgradnje kapaciteta, što je dovelo da izrade 12 teritorijalnih strategija i realizacije Modula II i III Plana izgradnje kapaciteta.

⁸ Izveštaj o prezentaciji RSJP nalazi se u Aneksu I, Prilog 1.1.

⁹ Izveštaj sa studijske posete dostupan je u Aneksu I, Prilog 1.2.

¹⁰ Izveštaj sa studijske posete dostupan je u Aneksu I, Prilog 1.2.

¹¹ Izveštaj sa studijske posete dostupan je u Aneksu I, Prilog 1.2.

Nakon pripreme kontekstualne analize, zajednički proces je započet tematskim okruglim stolovima, organizovanim da bi se predstavili, prodiskutovali i verifikovali preliminarni rezultati pripremljene kontekstualne analize, SWOT analize i identifikovanih razvojnih potreba. Ovi dvodnevni događaji, koji su bili usmereni na pet tematskih oblasti u skladu sa ciljevima Kohezione politike EU za period 2021-2027, organizovani su u svih dvanaest teritorija u periodu od 30. januara do 10. marta 2023. godine. Tematski okrugli stolovi kombinovani su sa obukama za SWOT analizu i identifikaciju potreba, što je deo Modula II Programa izgradnje kapaciteta¹² i okupili 717 učesnika, od čega 51,9% žena. Osim predstavnika 31 LSU i devet RRA uključenih u proces izrade teritorijalne strategije, okruglim stolovima su takođe prisustvovali predstavnici pet LSU i jedne RRA koje ne dobijaju direktnu tehničku podršku u izradi teritorijalnih strategija.¹³ Uz to, predstavnici institucija sa nacionalnog nivoa takođe su učestvovali u nekim od okruglih stolova.

Tokom aprila 2023. godine, Program je organizovao radionicu za ciljeve i mere¹⁴, uključujući i obuku na dvanaest teritorija, da bi se definisali strateški ciljevi i mere teritorijalnih strategija. Prisustvovalo je ukupno 330 učesnika, od čega je bilo 188 odnosno 57% žena. Osim predstavnika 29 LSU i devet RRA uključenih u proces izrade teritorijalne strategije, radionicama su prisustvovali predstavnici četiri LSU (Krupanj, Vladimirci, Vrnjačka Banja, Aleksandrovac) koje nisu direktno uključene u pružanje tehničke podrške u izradi teritorijalnih strategija.

Javni forumi koji su održani tokom maja i juna 2023. godine na jedanaest teritorija,¹⁵ osmišljeni su u vidu javnih konsultacija i obuhvatili su i likovno takmičenje za decu, *World Café* forumi vežbu postavljanja vizije, što je omogućilo učesnicima svih uzrasta da doprinesu razvoju strategije svojim idejama. Ukupno je bilo prisutno 499 ljudi, od čega 275 žena, uključujući 27 LSU, sedam RRA i jednu nacionalnu instituciju.

Onlajn obuka o potencijalnim izvorima finansiranja za teritorijalne strategije održana je u junu 2023. godine, a prisustvovalo joj je 72 učesnika, od čega 48 odnosno 66,7% žena.¹⁶

Tokom perioda izveštavanja, Program je organizovao dve radionice-obuke, uključujući planirane aktivnosti izgradnje kapaciteta u okviru Modula III (sprovođenje strategije). Održana je radionica o prioritetnim oblastima intervencije, kao i o strateškim projektima¹⁷, uključujući obuku o integralnim projektima na dvanaest teritorija tokom jula 2023. godine, sa ciljem da se definišu ključne oblasti intervencija i spisak strateških projekata. Radionicama organizovanim u dvanaest gradova prisustvovalo je 248 učesnika (56,85% žena i 43,15% muškaraca), od čega 105 predstavnika iz 27 LSU uključenih u proces izrade teritorijalnih strategija i 15 predstavnika iz 5 RRA.

Onlajn obuka o upravljanju primenom teritorijalnih strategija i njihovom praćenju i evaluaciji održana je u julu 2023. godine, sa ukupno 47 učesnika (od čega 30, odnosno 63,83% žena).¹⁸

Nacrti strategija završeni su tokom septembra 2023. godine i ušli su u fazu javnih konsultacija tokom oktobra i novembra 2023. U ovom periodu, Program je organizovao 12 javnih prezentacija na ciljnim teritorijama, uz ukupno 293 učesnika na prezentacijama, od čega 155 (52%) žena.

Da bi se pružile sveobuhvatne informacije o dostupnim izvorima finansiranja za urbani i teritorijalni razvoj, Program je pripremio dokument o potencijalnim izvorima finansiranja za urbani i teritorijalni razvoj, koji je poslat svim programskim LSU u okviru rada Programa na podršci sprovođenja projekata.¹⁹

¹² Izveštaj sa tematskih okruglih stolova dostupan je u Aneksu I, Prilog 1.1.

¹³ Aleksinac, Blace, Trgovište, Varvarin i Velika Plana i Regionalna agencija za prostorni i ekonomski razvoj Raškog i Moravičkog okruga.

¹⁴ Izveštaj sa Radionice za ciljeve i mere dostupan je u Aneksu I, Prilog 1.1.

¹⁵ Javni forum u Loznici uključen je u radionicu o prioritetnim oblastima intervencije zbog poteškoća sa organizovanjem uzrokovanih zamenom koordinатора radne grupe.

¹⁶ Izveštaj sa obuke o potencijalnim izvorima finansiranja dostupan je u Aneksu I, Prilog 1.1.

¹⁷ Izveštaj sa radionice o prioritetnim oblastima intervencije i strateškim projektima dostupan je u Aneksu I, Prilog 1.1.

¹⁸ Izveštaj sa obuka o upravljanju primenom teritorijalnih strategija i njihovom praćenju i evaluaciji dostupan je u Aneksu I, Prilog 1.1.

¹⁹ Dokument je dostupan u Aneksu I, Prilog 1.3.

U okviru promocije instrumenata teritorijalnog razvoja, Program je pripremio zvanični prevod [Priručnika o strategijama održivog urbanog razvoja](#), koji je izradio Zajednički istraživački centar Evropske komisije. Štampani primerci priručnika podeljeni su predstavnicima DEU, MEI, članovima UOP, RSJP i ključnim lokalnim i regionalnim akterima.

Aktivnost 1.3 Sprovođenje aktivnosti koje doprinose društveno-ekonomskom rastu, predviđenih strategijama integralnog teritorijalnog planiranja

Upravni odbor projekta odobrio je objavljivanje [Javnog poziva za sprovođenje integralnih projekata proisteklih iz 12 teritorijalnih strategija podržanih kroz Program](#) u novembru 2023. godine. Poziv je oglašen 9. novembra i biće otvoren do 17. januara 2024. godine. Nakon toga je održano pet informativnih događaja da bi se promovisao ovaj poziv, kojima je prisustvovalo 105 osoba (51% žena), predstavnika 26 (od 31 ciljane LSU) lokalnih samouprava (12 gradova i 14 opština) i predstavnika šest RRA. Uz to, onlajn sesiji organizovanoj za dodatna pojašnjenja kriterijuma poziva prisustvovalo je 17 učesnika, od čega 10 (59%) žena.

Da bi se inspirisale teritorije i podržala identifikacija i priprema integralnih projekata u okviru poziva, Program je razvio [Atlas teritorijalnih inovacija](#), kao sveobuhvatnu kolekciju projekata sa ciljem promocije teritorijalnog razvoja u gradskim i teritorijalnim područjima. U njemu su predstavljeni razni primeri iz čitave Evrope, koji pokazuju inicijative sa ciljem da transformišu, regenerišu i povežu gradska i seoska područja.

Rezultat 2 Unapređeni ekonomski rast u ciljnim opštinama

Tokom 2023. godine, Program je intenzivirao svoje aktivnosti na ostvarivanju jačeg ekonomskog razvoja kroz okončanje projekata koje sprovode OPP, finalizaciju bespovratnih sredstava kojima se podržavaju MMP i pokretanje podrške za žene i mlade početnike u poslovanju. Ujedno uz početak sprovođenja projekata koji su izabrani putem poziva za projekte poslovne infrastrukture, Program radi na ostvarivanju postavljenih ciljeva u ovoj oblasti.

U okviru rada na jačanju konkurentnosti i održivosti, 111 od 113 projekata koje sprovode MMP uspešno je nabavilo preko 400 komada nove opreme i uvelo preko 20 novih usluga. Ova investicija treba da unapredi poslovanje, poveća proizvodne kapacitete i unapredi kvalitet proizvoda i usluga koje nude ova MMP. Uz to, podržana MMP su otvorila 270 novih prilika za zaposlenje i započela projekte društveno odgovornog poslovanja od kojih će koristiti imati preko 18.000 ljudi u lokalnim zajednicama.

Ukupno 519 preduzeća je primilo podršku kroz aktivnosti OPP, sa ciljem da se unapredi njihova konkurentnost i otpornost. Ove aktivnosti su obuhvatile obuke, tehničku pomoć, mentorstvo i sertifikaciju, od čega su MSP imala korist na razne načine. Naročito je 312 MSP podržano za digitalizaciju, 114 za prakse zelene i cirkularne ekonomije, 384 za izgradnju otpornosti, 204 za marketing i internacionalizaciju, 78 za standardizaciju, a 163 za pristup finansijskim instrumentima. Projekti su takođe organizovali 96 događaja, koji su privukli oko 1.500 učesnika. Uz to, 68 MSP je dobilo opremu da unapredi kvalitet, produktivnost, otpornost i energetska efikasnost, uključujući uvođenje solarnih panela. Pored toga, 36 MSP je uspešno prošlo sertifikaciju iz standarda kvaliteta. Detaljnije informacije o rezultatima projekata OPP nalaze se u Aneksu ovog izveštaja.²⁰

²⁰ Analiza podržanih OPP nalazi se u Aneksu II, Prilog 2.1.

REZULTATI

GLAVNE OBLASTI PODRŠKE

Izabrano je četrdeset pet predloga projekta za podršku ženama i mladima početnicima u poslovanju iz ekstremno nerazvijenih opština za finansiranje, pri čemu očekivani rezultati uključuju otvaranje najmanje 50 novih radnih mesta tokom 2024. godine. Većina izabranih podnosilaca prijava planira da započne ili proširi svoje poslovanje u sektoru drvne industrije i industrije nameštaja, proizvodnje hrane, arhitekture i inženjerstva, tekstila, kao i ličnih usluga održavanja i popravki.

Tokom 2023. godine, Program je dodelio bespovratna sredstva za 20 lokalnih samouprava koje su izabrane kroz poziv za projekte poslovne infrastrukture na osnovu relevantnosti i doprinosa njihovih predloga ekonomskom razvoju kroz investicije u industriju, turizam i otvaranje novih radnih mesta. Nakon što se sprovedu, osam²¹ izabranih projekata za opremanje industrijskih zona doprineće stvaranju infrastrukturnih preduslova za realizaciju 300 miliona evra novih investicija i doprineti otvaranju 3.000 novih radnih mesta tokom perioda od pet godina. Uz to, pet²² lokalnih samouprava će biti podržano da ojačaju svoj turistički potencijal kroz diverzifikovanje ponude u skladu sa nacionalnim i lokalnim strategijama i planovima koji treba zauzvrat da dovedu do većeg broja turista i doprinesu lokalnoj ekonomiji. Tehnički preduslovi za investicije u ekonomsku infrastrukturu biće stvoreni u sedam²³ LSU, kroz podršku Programa u izradi neophodne tehničke dokumentacije.

Aktivnost 2.1 Razvoj poslovne infrastrukture i usluga vezanih za poslovanje na lokalnom nivou

Programske aktivnosti povezane sa razvojem poslovne infrastrukture nastavile su se drugom fazom Javnog poziva za predloge projekata poslovne infrastrukture. Kao i tokom prve faze koja je završena 2022. godine, 58 LSU je predalo koncepte projekata, Program je pozvao 38 lokalnih samouprava čiji su koncepti projekata bili pozitivno ocenjeni da podnesu kompletne prijave do kraja januara. Kroz tri onlajn informativne sesije održane za svaku od tri oblasti (infrastrukturno opremanje industrijskih zona, razvoj turizma i razvoj tehničke dokumentacije u funkciji poslovne infrastrukture), uslovi poziva detaljno su predstavljeni učesnicima (58) iz 33 LSU. Primljeno je 34 predloga projekata kao odgovor na poziv, a ocenila ih je evaluaciona komisija sastavljena od četiri člana sa pravom glasa, šest sekretara i troje spoljnih posmatrača, dva iz Ministarstva privrede i jednog iz Razvojne agencije Srbije, dok su u terenske posete bili uključeni svi podnosiocima prijava iz partije 1 i 2 tokom marta 2023. godine. Rezultat evaluacije bio je da je 18 prijava preporučeno za finansiranje i odobreno na Upravnom odboru programa 10. jula 2023. godine,

²¹ Valjevo, Mionica, Novi Pazar, Preševo, Bosilegrad, Čuprija, Kragujevac i Šabac.

²² Kraljevo, Mali Zvornik, Knjaževac, Aleksinac i Užice.

²³ Kosjerić, Lajkovac, Loznica, Bajina Bašta, Paraćin, Surdulica i Zaječar.

elektronskim glasanjem. Program je sklopio Ugovore o dodeli bespovratnih sredstava sa 16 LSU u avgustu i novembru, u skladu sa raspoloživošću sredstava, a projekti iz Kragujevca i Užica sa rezervne liste takođe su uključeni u podršku Programa. Na kraju, poslednja dva projekta za Valjevo i Mali Zvornik odobrena su u decembru 2023. godine sa prilagođenim obuhvatom u poređenju sa originalnim, obzirom da je Valjevo moralo da završi deo radova koji su bili predmet predloga projekta, a Mali Zvornik je unapredio prijavu u skladu sa smernicama MEI.

Programski tim je obavio početne sastanke sa svih 20 primalaca bespovratnih sredstava koji su svi uspeli da ispune administrativne preduslove za prenos prve tranše. Osam LSU²⁴ takođe je uspelo da prebaci pun iznos za sufinansiranje, dok je još osam LSU koje nisu uspele da ispoštuju rok iz ugovora tražilo produžetak vremena za realizaciju ove aktivnosti, navevši izbore i odsustvo opštinskih saveta koji bu mogli da donesu odluku o rebalansu budžeta kao glavne razloge zašto nisu mogli da obezbede sufinansiranje.

Od 16 prvobitno dodeljenih bespovratnih sredstava, deset LSU²⁵ je finalizovalo procese javne nabavke, dok je najdalje otišla Surdulica, koja je potpisala ugovor za izradu projekta 14. novembra. Uz to, nakon što je infrastrukturni tim procenio i potvrdio kapacitete i razumnost cena, Grad Kraljevo je u decembru potpisao ugovor sa JKP „Vodovod“ za radove na vodosnabdevanju, na osnovu ugovora o poverenim poslovima. Tri LSU²⁶ su objavile javne nabavke, dok su još tri LSU²⁷ i dalje u procesu pripreme tenderske dokumentacije.

Slično Kraljevu, ugovor Šapca sa preduzećem za izgradnju puteva u Zapadnoj zoni Šabac čeka raspoloživost ugovarača sa kojim Šabac ima okvirni sporazum za obavljanje svih radova na izgradnji puteva na teritoriji Šapca.

Aktivnost 2.2 Povećanje konkurentnosti i održivosti preduzeća koje doprinosi ekonomskoj stabilnosti lokalnih zajednica

Kroz dve grupe projekata za unapređenje konkurentnosti MSP koji se trenutno sprovode, bespovratna sredstva dodeljena za OPP i za nabavku opreme i uvođenje usluga za preduzetnike, mikro i mala preduzeća, podržano je ukupno 632 MSP, i to 519 kroz OPP projekte i 113 kroz nabavku opreme.

Svih 16 projekata koje su sprovodile OPP uspešno je okončano 2023. godine. Organizovano je ukupno 96 događaja kroz ove projekte sa oko 1.500 učesnika. Inicijative sprovedene tokom perioda izveštavanja obuhvatile su otvaranje Degustaciono-edukativnog centra u Nišu od strane OPP Udruženja ugostiteljsko-turističkih poslenika Niša i zaštita znaka „Zalogaj Juga“. Ovaj zaštitni znak takođe je prikazan na 24. Međunarodnom sajmu turizma. Lokalni sajam hrane organizovala je OPP „Union 2000“ u Čačku, a predstavljena je platforma za prodaju i distribuciju [Moravski market](#). Dvadeset jedno MSP dobilo je HACCP sertifikate unutar projekta koji sprovodi RRA Šumadija i Pomoravlje. Druge aktivnosti su obuhvatile nabavku opreme, razvoj digitalnih rešenja i ugradnju solarnih panela za brojna MSP u dva regiona uključena u područje odgovornosti Programa.

Inovacije i razvoj bile su ključne teme brojnih projekata, uključujući i Centar za inovativno preduzetništvo mladih – Startup centar – Škola inovacija, koji pokriva širok raspon preduzetničkih tema i mentorstvo 30 timova. Sveobuhvatan projekat OPP Startup centra obuhvatio je program škole inovacije u 20 modula, opsežno mentorstvo i saradnju sa OPP, čime je istaknuta kontinuirana posvećenost negovanju regionalnog preduzetničkog talenta i inovacija. Startup centar je takođe napravio filmove kojima se ističu uspešni startapi u Nišu, [Jurist soft](#) i [Chonky loaf](#). Regionalna privredna komora Moravičkog i Raškog okruga razvila je tehničke koncepte za fotovoltaičke elektrane za 22 MSP, dok je takođe omogućila pridruživanje 21 MSP Vojvodina metal klasteru. RRA Jug iz Niša sprovela je ograničeni poziv za MMSP sa ciljem da ojača posvećenost cirkularnoj ekonomiji, što je dovelo do razvoja cirkularnih rešenja za deset uključenih MSP. To

²⁴ Aleksinac, Novi Pazar, Kraljevo, Knjaževac, Mionica, Kosjerić, Bajina Bašta i Paraćin.

²⁵ Surdulica, Kosjerić, Mionica, Novi Pazar, Šabac, Knjaževac, Paraćin, Čuprija, Kraljevo i Loznica.

²⁶ Bajina Bašta, Aleksinac i Lajkovac.

²⁷ Preševo, Bosilegrad i Zaječar.

je dopunjeno finansijskom analizom za 21 MMSP koji su prikazani tokom onlajn događaja, a njihov projekat je zaključen ceremonijom zatvaranja na kojoj se promoviše društveno odgovorno poslovanje.

U okviru Javnog poziva za nabavku opreme i uvođenje usluga za preduzetnike, mikro i mala preduzeća, 124 korisnika je dobilo sporazume o podršci u vidu bespovratnih sredstava. Tokom prvog kvartala, sedam podnosilaca odobrenih projekata (četiri pre i pet nakon potpisivanja sporazuma) povuklo se iz procesa zbog izmenjenih okolnosti poslovanja, a jedan podnosilac nije uspeo da pruži dokaze koji su se odnosili na krivično osuđivanje koji su bili obavezan deo kriterijuma poziva. Time je 113 projekata ostalo u sprovođenju. Onlajn orijentacioni sastanak održan je za sve primaoce bespovratnih sredstava 9. februara 2023. godine, na kojem je pokriveno sprovođenje projekata i procedure izveštavanja, a Program kontinuirano prati i podržava sprovođenje. Kroz 182 procesa nabavki, 113 MSP je nabavilo preko 400 komada opreme i preko 20 novih usluga. Do kraja godine, 111 MSP uspešno je završilo svoje projekte, dok su dva sporazuma produžena zbog izazova vezano za isporuku opreme do kraja januara 2024. godine. MSP su takođe sprovedla svoje aktivnosti društveno odgovornog poslovanja, koje su obuhvatile finansijske doprinose, donacije proizvoda i usluga podrške deci, ranjivim grupama, osobama sa invaliditetom i izbeglicama, pored doprinosa zdravstvenim ustanovama i sportskim klubovima. Od ove inicijative kolektivnu korist imalo je oko 18.000 primalaca.

Poziv za predloge projekata podrške ženama i mladima početnicama/ima u poslovanju kroz nabavku opreme i uvođenje usluga pripremljen je u saradnji sa Ministarstvom privrede, Nacionalnom službom za zapošljavanje i Ministarstvom turizma i omladine. Analiza mogućnosti za prilagođavanje obima održana je da bi se došlo do uže ciljanog uticaja ove podrške. Javni poziv za predloge projekata objavljen je 27. jula 2023. godine, sa fokusom na 43 lokalne samouprave koje su prepoznate kao temeljno veoma nedovoljno razvijene u okviru Područja odgovornosti programa. Da bi se ojačala svest i dosezanje za ovu priliku, EU PRO Plus je organizovao sveobuhvatnu promotivnu kampanju. Ova kampanja je obuhvatila učešće medija, deljenje promotivnih materijala u svim LSU koje mogu da učestvuju, filijalama Nacionalne službe za zapošljavanje, regionalnim razvojnim agencijama, kao i organizovanjem informativnih sesija onlajn i uživo. Između 14. i 22. avgusta 2023. godine, održano je ukupno devet informativnih sesija, uključujući dve onlajn i sedam uživo na različitim lokacijama kao što su Blace, Bujanovac, Knjaževac, Ljubovija, Golubac, Sjenica i Vlasotince, čime je privučeno 160 potencijalnih prijava. Javni poziv je zatvoren 12. septembra 2023. godine, sa 108 primljenih prijava iz 34 LSU. Ukupna tražena sredstva od Programa iznosila su 957.530 dolara. Administrativna provera je izvršena do kraja septembra, a tehnička evaluacija prijava do kraja novembra. Preporučeno je ukupno 45 prijava iz 23 LSU za finansiranje, a traženo je ukupno 401.007 dolara. UOP je odobrio rezultate evaluacije u decembru 2023. godine.

Rezultat 3: Poboljšana socijalna infrastruktura i socijalna kohezija u ciljnim opštinama

U okviru nastojanja usmerenih na unapređenje kvaliteta života lokalnog stanovništva kroz unapređenje javne infrastrukture, kao i oporavak od kovida 19, Program je podržao završetak 28 projekata lokalne infrastrukture, dok je devet projekata još uvek u fazi sprovođenja.

Kao rezultat intervencije, obezbeđeno je redovno snabdevanje čistom vodom za piće 8.143 stanovnika Bele Palanke rekonstrukcijom izvorišta vode i rezervoara. Slično tome, omogućen je pristup čistoj vodi za piće za 1.563 stanovnika sela Podgorac u Boljevcu. Rekonstruisani domovi zdravlja u Raškoj, Trsteniku, Žagubici i Boljevcu unapredili su uslove rada i pružanje usluga za oko 32.204 stanovnika koji gravitiraju ovim centrima, dok je renovirani dnevni boravak za decu sa invaliditetom u Lebanu stvorio uslove za uvođenje nove usluge u opštini, usmerene na 500 ljudi, osoba sa invaliditetom i članova njihovih porodica. Dodatno tome, rekonstruisani objekti za promociju kulture i obrazovanja u Merošini, Pirotu i Svilajncu obezbedile su dodatne uslove za uključivanje 70.575 korisnika u kulturne aktivnosti. Uz to, infrastrukturne intervencije u šest vrtića u Babušnici, Zaječaru, Užicu, Ljuboviji, Novoj Varoši i Osečini, kao i dve školske zgrade u Doljevcu i Leskovcu, znatno su uticale na uslove za boravak, nastavu i učenje 1.494 učenika i 250 nastavnika. U Šapcu, paviljon rekonstruisan u „Naučni centar“ omogućava da oko 1.000 dece predškolskog

i školskog uzrasta ima unapređene kapacitete obrazovne infrastrukture, što omogućava da se podrže nadarena deca a njihova nadarenost podrži. Ukupno 15.208 sportista u Knjaževcu i Krupnju, Varvarinu i Čićevcu, dobilo je unapređene uslove za bavljenje sportom. Uz to, unapređeno je pružanje usluga za skoro 10.000 korisnika opštinskih usluga i 133 zaposlenih u upravi Vrnjačke Banje kroz zamenu spoljne stolarije upravne zgrade. Na kraju, unapređena komunalna infrastruktura uticala je na povećanje urbane mobilnosti lokalnog stanovništva, kao i unapređenje turističke i kulturne ponude za preko 123.000 stanovnika Bajine Bašte, Paraćina, Prijepolja i Lapova.

Aktivnost za jačanje socijalnih usluga napreduje sa deset od 20 završenih projekata i dosegnutih preko 6.300 korisnika, od čega 5.700 iz ranjivih grupa. Uspostavljeno je ili unapređeno ukupno 28 socijalnih usluga u 22 LSU, uključujući i jedanaest licenciranih usluga socijalne zaštite, šest inovativnih socijalnih usluga i tri integralne usluge.

Program je podržao pilotiranje različitih usluga socijalne zaštite usmerenih uglavnom na osobe sa invaliditetom. Po prvi put, usluga ličnog pratioca za decu sa invaliditetom pruža se u Žitorađi, Bojniku i Lebanu, čime se omogućava njihov bolji pristup obrazovanju, dok je istovremeno proširena u Beloj Palanki i Tutinu. Služba dnevnog boravka za mlade i odrasle sa autizmom uspostavljena je u Kraljevu, kao i usluga kućne nege za starija lica iz ruralnih područja Loznice. Uspostavljeno je nekoliko inovativnih usluga – u Nišu forenzički intervju za sprečavanje sekundarne traumatizacije dece žrtava nasilja i dnevni boravak za decu koja žive i/ili rade na ulici i koja žive ispod linije siromaštva; u Leskovcu i Velikoj Plani, neurofidbek terapija za decu sa invaliditetom; u Zaječaru terenska služba osmišljena kao preventivna trijažna socijalna usluga za doseganje ranjivih kategorija; dok je u Trsteniku, Brusu i Prijepolju pilotiranje inovativnih unapređenja usluge kućne nege uvođenjem komunikacijske opreme u vidu sistema tastera za paniku dovelo do spašavanja života troje starijih korisnika ove usluge.

Povrh toga, nekoliko projekata za promociju socijalne kohezije odnosi se na integrisane socijalne usluge. U Kragujevcu, usluge predaha namenjene deci sa invaliditetom i njihovim porodicama integrisana je u uslugu hraniteljstva. Ova usluga predviđa kratkoročan ili povremen boravak dece u hraniteljskoj porodici, što omogućava predah biološkoj porodici. U Tutinu i Babušnici, projekat je omogućio integrisano pružanje usluga socijalne i zdravstvene zaštite starijim korisnicima usluge kućne nege.

Kapaciteti dva dnevna boravka za decu i mlade sa problemima u ponašanju u Prijepolju i Boru ojačani su nabavkom tehničke spreme i unapređenjem programa psihosocijalne podrške za korisnike.

Što se tiče usluge zdravstvene zaštite, pružanje zdravstvenih usluga unapređeno je u jedanaest sela u Čićevcu i Ćupriji nabavkom medicinske i računarske opreme, renoviranjem seoskih zdravstvenih ambulanti i angažovanjem medicinskih timova. Pristup zdravstvenim uslugama dosad je omogućen za preko 4700 građana u seoskim područjima. Pristup uslugama mentalnog zdravlja unapređen je kroz uvođenje psiholoških usluga za osobe sa invaliditetom u Kragujevcu i Čajetini, kao i uspostavljanjem porodičnih savetovališta u Novom Pazaru i Nišu.

Kao odgovor na hitne potrebe Vlade Republike Srbije da obnovi **infrastrukturu pogođenu poplavama**, a u dogovoru sa donatorom, Program je inicirao podršku za izgradnju tri mosta u Rači, Lučanima i Vrnjačkoj Banji. Završetak ovih projekata dovešće do obnove kritične infrastrukture, od čega će koristiti imati skoro 4.000 građana i lokalna privreda u pogođenim područjima.

Aktivnost 3.1 Razvoj i unapređenje infrastrukture koja doprinosi poboljšanom kvalitetu života

Odobrenje dodatnih pet infrastrukturnih projekata sa rezervne liste²⁸ evaluacije poziva za predloge projekata lokalne infrastrukture, dovelo je do ukupnog broja od 37²⁹ ugovora o bespovratnoj pomoći za

²⁸ Leskovac, Ražanj, Boljevac, Svilajnac i Bujanovac.

²⁹ Status projekata lokalne infrastrukture 31. decembra 2023. godine nalazi se u Aneksu III, Prilog 3.1.

projekte koji doprinose unapređivanju infrastrukturnih objekata i usluga u lokalnim zajednicama. Tokom perioda izveštavanja, procedure javne nabavke koje se odnose na sprovođenje infrastrukturnih intervencija uspešno su završene u svih 35 lokalnih samouprava, uključenih u ovu programsku aktivnost. Ugovoreni radovi na rekonstrukciji završeni su na 28 lokacija³⁰, uključujući i poslednje u Leskovcu i Boljevcu, dok i dalje ima osam aktivnih gradilišta koji su dosta napredovali sa realizacijom projekata.³¹ S druge strane, u Bujanovcu je tek počelo sprovođenje projekta potpisivanjem ugovora za snabdevanje električnom energijom (4. oktobra 2023.) i vodosnabdevanje (22. novembra 2023.), a oba ugovarača trenutno nabavljaju neophodni materijal za lokaciju projekta. U početku su u nekoliko slučajeva bili očigledni problemi sa obezbeđivanjem sufinansiranja, uključujući u Beloj Palanci i Bosilegradu. Nakon niza pisama upozorenja koje je Program uručio, obe LSU su uspele da prebace svoj deo doprinosa na projektne budžete, pri čemu je Bela Palanka dobila podršku Kabineta ministra bez portfelja zaduženog za ravnomeran regionalni razvoj i putem kredita banke, a Bosilegrad je obezbedio sredstva od Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja. Obzirom na solidan napredak u sprovođenju aktivnosti i prevaziđene probleme sa sufinansiranjem, 33 LSU su uspele da dostignu predviđeni prag potrošnje i podnesu zahtev za drugu tranšu programskog finansiranja. Stoga je obrađeno 33 drugih tranši u periodu izveštavanja, zajedno sa prvim tranšama za pet projekata lokalne infrastrukture sa rezervne liste. Uz to, iz drugih razloga, kao što je loš kvalitet tehničke dokumentacije, slaba dinamika ugovorenih radova ili loši vremenski uslovi, izdato je sedam amandmana na sporazume o dodeli bespovratnih sredstava, da bi se omogućio produžetak vremenskih rokova radi uspešnog okončavanja svih projektnih aktivnosti.³²

Da bi završile infrastrukturne intervencije, opštine koje su primile bespovratna sredstva morale su da sprovedu „meke“ mere u oblasti energetske efikasnosti, kulture, sporta, zdravlja i socijalnih pitanja. Stoga su se lokalne samouprave u Merošini, Babušnici, Doljevcu, Vrnjačkoj Banji, Užicu i Osečini usmerile ili na uspostavljanje lokalnih grupa za praćenje ušteta u energiji proisteklih iz infrastrukturnih intervencija, sprovođenje obuke o načinu na koji se mere uštete, ili na pravljenje čitavog programa energetske efikasnosti, koji se primenjuje na sve objekte u nadležnosti ovih LSU i kojim se promovira aktivnosti energetske efikasnosti. Skupštine u Bajinoj Bašti, Paraćinu, Pirotu i Lapovu osmislile su niz događaja za promociju kulturnog sadržaja i kulturnih programa, uz prepoznavanje razvojnih pravaca u ovoj oblasti. Dalje, opštine Raška, Trstenik i Žagubica su se pozabavile zdravstvenim pitanjima. Na primer, Raška je organizovala dve radionice za 32 učesnika da bi podigla svest o zdravlju na radu, kroz teme koje se odnose na pravne obaveze poslodavaca da obezbede redovne preventivne preglede radnicima na visoko rizičnim poslovima, kao i na prava radnika u oblasti zdravlja i bezbednosti na radu da dobiju takve preglede. Uz to, Trstenik je napravio lokalni akcioni plan za unapređenje zdravstvenih usluga post-kovid pacijentima, dok su u Žagubici organizovane tri radionice sa školskom decom, radi podizanja svesti o značaju zdravlja i prevencije kovida 19. U Krepoljinu, takođe u Žagubici, 30 korisnika usluga doma zdravlja izrazilo je potpuno zadovoljstvo novoopremljenim i nameštenim objektom. Povrh toga, sproveden je niz edukativnih aktivnosti o bezbednosti saobraćaja u Užicu, o zanatima i ruktovrinama i zdravim stilovima života u Ljuboviji. Takođe, u Novoj Varoši, završena je HACCP sertifikacija u obdaništu, a usvojen je i pripremljen pravilnik o merama bezbednosti. Održano je više radionica i izložbi sa ciljem podizanja svesti o značaju zaštite životne sredine i recikliranja u Boljevcu i Varvarinu, dok su planovi za razvoj sporta i aktivnosti promocije sportova bile u fokusu u Mionici, Knjaževcu i Prijepolju. Šabac se usmerio na kreiranje inspirativnog okruženja za nadarenu decu i organizovao matematički kamp, dok je u Zaječaru proizvedena metodologija za kreiranje i upravljanje bazom podataka o razvojnim projektima, spremnih za apliciranje za sredstva.

Aktivnost 3.2 Podrška javnim institucijama, uključujući institucije socijalne zaštite, da unaprede socijalne usluge i pripremljenost za vanredne situacije

Početakom 2023. godine, Program je završio proces dodele bespovratnih sredstava u sklopu poziva za

³⁰ Merošina, Krupanj, Babušnica, Bajina Bašta, Zaječar, Paraćin, Raška, Užice, Bela Palanka, Ljubovija, Šabac, Lebane, Knjaževac, Doljevac, Žagubica, Vrnjačka Banja, Nova Varoš, Boljevac, Prijepolje, Varvarin, Trstenik, Čičevac, Piro, Osečina, Lapovo, Leskovac, Boljevac i Svilajnac.

³¹ Sjenica, Bosilegrad, Mionica, Niš, Golubac, Užice, Čuprija i Ražanj.

³² Sjenica, Mionica, Bosilegrad, Niš, Golubac, Čuprija i Užice.

jačanje socijalnih usluga izdavanjem dva ugovora prijavljenim kandidatima sa rezervne liste, nakon što se dvoje korisnika bespovratnih sredstava povuklo iz procesa zbog nedostatka kapaciteta, što je dovelo do [ukupno 20 podržanih projekata](#). Tokom perioda izveštavanja, polovina projekata uspešno je okončala svoje aktivnosti, a sada su u procesu administrativnog zatvaranja.

Uopšteno gledano, projekti su sprovedeni u skladu sa planovima aktivnosti i ostvarenim očekivanim rezultatima, pri čemu je primaocima bespovratnih sredstava dosad prebačeno 96% sredstava. Došlo je do manjih kašnjenja kod nekoliko aktivnosti i izazova u vezi povećanja tržišnih cena i procedura nabavki koji su rešeni kroz osam budžetskih preraspodela i osam produžetaka ugovora.

Projekat je sproveo ukupno 33 obuke za izgradnju kapaciteta uz učešće 350 osoba, od čega je njih 92 u Bojniku, Lebanu, Žitorađi, Babušnici, Beloj Palanki, Loznici, Kragujevcu i Zaječaru dobilo akreditaciju za pružanje usluga socijalne zaštite, a 55 zaposleno. Osim toga, 30 stručnjaka u oblasti socijalne zaštite sertifikovano je za uvođenje inovativnih usluga u Nišu, Velikoj Plani i Leskovcu. Ostale aktivnosti izgradnje kapaciteta obuhvatile su razvoj veština i znanja za rad sa ljudima sa teškoćama u razvoju tokom vanrednih situacija, sa decom koja žive i/ili rade na ulici, za pripremu predloga projekata koji će biti upotrebljeni da unaprede položaj dece sa invaliditetom, za vršnjačko mentorstvo i volontiranje mladih, itd. Uz to, održano je 15 različitih radionica za socijalno-psihološko osnaživanje dece i mladih sa invaliditetom i njihovih roditelja i staratelja, uz učešće 50 ljudi u Čajetini, Kragujevcu i Bojniku.

Preko 50 organizacija i institucija povećalo je svoje kapacitete za pružanje socijalnih usluga kroz nabavku opreme, uređenje prostorija i razvoj ljudskih resursa, uključujući i organizaciju iz Bojnika koja je dobila licencu za pružanje usluga ličnog pratioca deteta kroz projekat i drugu iz Kraljeva, koja je u procesu licenciranja za uslugu dnevnog boravka za osobe sa invaliditetom.

Realizovana su dva sveobuhvatna istraživanja o položaju ranjivih grupa, uz učešće preko 200 osoba sa invaliditetom i njihovih porodica u Kragujevcu i 14 OCD i institucija koje rade u sektoru socijalne zaštite u Zaječaru. Rezultati istraživanja će biti upotrebljeni za razvoj lokalnih strategija socijalne zaštite. Efekti dve inovativne usluge koje su uvedene u Trsteniku, Brusu, Prijepolju i Leskovcu ocenjene su kroz dubinsko istraživanje i potvrđen je njihov pozitivan uticaj na korisnike. Razvijeno je nekoliko strateških dokumenata kao rezultat međusektorske saradnje – dva protokola za pružanje podrške osobama sa invaliditetom u kriznim situacijama u Čajetini i Velikoj Plani, kao i akcioni plan za dnevni boravak za decu i mlade sa problemima u ponašanju u periodu 2023-2025. u Prijepolju, dok je pokrenuta izrada Strategije razvoja socijalne politike u Zaječaru.

Glavne prepreke u sprovođenju dva projekta u Babušnici i Beloj Palanki razrešene su tokom četvrtog kvartala 2023. godine. Naime, Opština Bela Palanka obezbedila je sufinansiranje nakon nekoliko meseci kašnjenja, dok je opština Babušnica razrešila problem tenderske procedure, nakon ponavljanja procesa tri puta. To je dovelo do većih kašnjenja u odnosu na pružanje usluga i zahtevalo produžetak projekta, ali uz skraćeno trajanje usluge.

Aktivnost 3.3 Podrška aktivnostima vezanim za sprečavanje i suzbijanje pandemije kovida 19

Aktivnost je završena tokom prethodnih perioda izveštavanja.

Program je takođe intenzivirao rad na aktivnostima vezanim za podršku u slučaju poplava. Od četiri tendera za nabavku radova na izgradnji tri mosta u Vrnjačkoj Banji, Rači i Lučanima, kao i za pružanje usluga tehničkog nadzora, dva tendera su uspešno zatvorena u novembru, dok su tenderi za mostove u opštinama Rača i Lučani morali da se otkazu i ponovo objave zato što je dobijena samo jedna ponuda za svaki most a cena je bila za 50% viša od budžetirane. Program će potpisati ugovore za radove na mostu u Vrnjačkoj Banji i za usluge tehničkog nadzora, nakon što dobije formalnu saglasnost donatora.

3. UPRAVLJANJE I KOORDINACIJA

3.1 Rukovođenje

Tokom godine, članovi UOP aktivno su podržavali i usmeravali sprovođenje programa. Bili su uključeni u sprovođenje Programa kroz davanje smernica i povratnih informacija na ključne neposredne rezultate Programa, kao i učešćem u programskim događajima i aktivnostima, uključujući učešće u radu komisija za evaluaciju projekata u kapacitetu posmatrača, u svim procesima evaluacije koji su se odvijali tokom godine.

Nekoliko podnesaka Programa razmotreno je i odobreno tokom sastanaka uživo ili putem elektronskog glasanja. U junu 2023. godine, na sastanku UOP odobreno je objavljivanje Javnog poziva za dostavljanje predloga projekata podrške ženama i mladima početnicama/ima u poslovanju kroz nabavku opreme i uvođenje usluga, zajedno sa rezultatima poziva za projekte poslovne infrastrukture, uključujući podršku za 16 predloga projekata i šest projekata na rezervnoj listi.

U oktobru 2023. godine UOP je upotrebio proceduru elektronskog glasanja da bi podržao objavljivanje Javnog poziva za sprovođenje integralnih projekata proisteklih iz dvanaest teritorijalnih strategija podržanih u okviru EU PRO Plus programa.

U decembru 2023. godine tokom sastanka UOP uživo, članovi su odobrili rezultate Javnog poziva za podršku ženama i mladima početnicama/ima u poslovanju.

Pored toga, članovi UOP su se složili sa produžetkom podrške za unapređenje lokalne i poslovne infrastrukture. Naime, uzevši u obzir značajne potrebe za podrškom za projekte lokalne infrastrukture koje su potvrdili rezultati Javnog poziva za projekte lokalne infrastrukture, kao i posvećenost donatora da se ova podrška produži, UOP se u januaru 2023. godine elektronskim glasanjem složio sa predlogom za finansiranje pet dodatnih projekata sa rezervne liste koje su podneli Boljevac, Leskovac, Ražanj, Bujanovac i Svilajnac. Dalje, UOP se složio sa predlogom da podrži dva projekta poslovne infrastrukture sa rezervne liste koje su podneli Kragujevac i Užice.

Program je podneo zahtev za amandman sporazuma da bi obezbedio dodatnih osamnaest meseci za sprovođenje integralnih projekata kojima će biti dodeljena bespovratna sredstva.

3.2 Koordinacija

Tokom godine, EU PRO plus program održao je saradnju i koordinaciju svojih aktivnosti sa relevantnim akterima i drugim razvojnim intervencijama.

Ključni nacionalni akteri, koje predvodi MEI i DEU zajedno sa drugim članovima UOP, bili su uključeni u izradu svih Programskih aktivnosti, uključujući i [Javni poziv za podršku ženama i mladima početnicama u poslovanju kroz nabavku opreme i uvođenje usluga](#) i [Javni poziv za sprovođenje integralnih projekata proisteklih iz 12 teritorijalnih strategija podržanih kroz Program EU PRO Plus](#) i [Likovni konkurs EU PRO Plus za kalendar za 2024](#). Kao i tokom prethodnih godina, u dogovoru sa DEU u Srbiji, konkurs za kalendar je napravljen u skladu sa temom Evropske komisije za 2024. godinu, dok su žiri za odabir radova činili zajedno DEU i MEI, uz UNOPS i *Vox Populi*.

Uz to, pripadnici resornih ministarstava posmatrali su proces izbora korisnika kao članovi komisija za evaluaciju prijave dobijenih na dva poziva sprovedena tokom godine. Naime, predstavnici Ministarstva privrede i Razvojne agencije Srbije učestvovali su u radu komisija za evaluaciju predloga projekata za Javni poziv za podršku ženama i mladima početnicama/ima u poslovanju kroz nabavku opreme i uvođenje usluga i Javni poziv za projekte poslovne infrastrukture.

Učešće posmatrača iz nacionalnih institucija u ovim procesima prevazilazi ulogu kontrole kvaliteta jer služi i kao sredstvo za koordinaciju rada i povećanje kvaliteta projekata, jer učesnici daju svoje mišljenje i komentare koji se unose u projekte odobrene za podršku, uz pomno praćenje rizika. Uz to, učešće većeg broja institucija u UOP bilo je značajno za promociju aktivnosti koje sprovodi Program, kao mehanizam za širenje informacija.

Aktivnosti EU PRO Plus programa povezane sa uvođenjem integralnog teritorijalnog razvoja predstavljene su i aktivno koordinisane sa najznačajnijim inicijativama i komplementarnim projektima.

Program se sastao sa predstavnicima dva komplementarna projekta Svetske banke, [Projekat razvoja lokalne infrastrukture i institucionalnog jačanja lokalnih samouprava u Srbiji \(LIID\)](#), [Program Zeleni rezilijentni gradovi udobni za život u Srbiji \(SECO\)](#), da bi se informisao o statusu aktivnosti, kao i da bi se prodiskutovale prilike za sinergiju i saradnju, naročito u pogledu sprovođenja teritorijalnih strategija koje Program podržava.

Program je takođe imao sastanak sa [Projektom kohezije politike](#) da bi razmenio informacije o trenutnom statusu aktivnosti, ali i da bi imao informacije o aktivnostima povezanim sa izradom pravnog okvira za koheziju politiku u Srbiji.

U junu 2023. godine, Program je učestvovao u sedmoj po redu [Radionici o ciljevima održivog razvoja \(COR\)](#), posvećenoj jačanju okvira podataka i pokazatelja za praćenje i izveštavanje o dimenziji urbanog razvoja u okviru Agende 2030. Radionica je organizovana u saradnji Kancelarije stalnog koordinatora Ujedinjenih nacija u Republici Srbiji, UN-Habitata (Program Ujedinjenih nacija za naselja) i Republičkog zavoda za statistiku (RZS), uz prisustvo 16 učesnika iz pet nacionalnih institucija i četvero učesnika iz međunarodnih institucija. Cilj radionice bio je da se obezbede pokazatelji održivog razvoja za Globalni okvir za praćenje urbanog razvoja. Od ukupno 77 pokazatelja koji su planirani za praćenje u svim državama članicama Ujedinjenih nacija, 46 su pokazatelji održivog razvoja, od čega 83%, odnosno 38 pokazatelja, već prati Republički zavod za statistiku Srbije.

Program je učestvovao u konferenciji [Unapređenje planiranja lokalnog ekonomskog razvoja kroz međuopštinsku saradnju](#), koju je organizovao Centar za napredne ekonomske studije (CEVES) u saradnji sa RRA Jug. To je bio prvi od tri događaja koji je organizovan u sklopu platforme „COR za sve“, sa ciljem da se pokrene razmena iskustava i znanja između opština i gradova širom Srbije o lokalizaciji COR i njihovoj integraciji u lokalne planske dokumente. Događaj je okupio predstavnike lokalnih samouprava Nišavskog, Pirotskog, Zaječarskog, Topličkog i Jablaničkog okruga, kao i institucije centralnog nivoa, razvojne projekte, organizacije civilnog društva i agencije. Predstavljene su programske aktivnosti povezane sa integralnim održivim teritorijalnim razvojem na panelu za predstavljanje primera dobre i/ili alternativne prakse u oblasti planiranja održivog razvoja.

Sektor za izgradnju kapaciteta EU PRO Plus programa učestvovao je u javnom forumu tokom nedelje arhitekture na [Arhitektonskom fakultetu u Beogradu](#) 27. septembra sa prezentacijom „Testiranje instrumenata integralnog teritorijalnog razvoja u Srbiji – strategije i projekti“. Ovaj sektor je takođe učestvovao na 12. međunarodnom naučno-stručnom skupu „Planska i normativna zaštita prostora i životne sredine“, koji su organizovali Asocijacija prostornih planera Srbije i Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet, u Novom Pazaru, 5–7. oktobra. Predstavljene su instrumenti teritorijalnog razvoja EU, kao i proces i pristup izradi pilotiranih teritorijalnih strategija u Srbiji.

Organizovan je koordinacioni sastanak sa Stalnom konferencijom gradova i opština da bi se razmenile novosti o tekućim i planiranim aktivnostima po pitanju podrške procesima planiranja u LSU, u okviru EU PRO Plus i EXCHANGE 6 programa. Uz to, Program je prisustvovao njihovom sastanku Upravnog odbora, na kojem je predstavljen napredak u odnosu na usvajanje lokalnih razvojnih planova i druge planske aktivnosti u LSU koje pokriva EU PRO Plus program na svom području odgovornosti.

Međunarodni ekspert EU PRO Plus programa, Martijn de Bruijn, ukratko je predstavio [Atlas teritorijalnih](#)

[inovacija](#), koji su razvili stručnjaci iz sektora za izgradnju kapaciteta, na [21. evropskoj nedelji regiona i gradova](#) održanoj u Briselu od 9. do 12. oktobra.

Program je dobio prvu nagradu u kategoriji „Regionalni prostorni planovi, prostorni planove specijalne namene i održive strategije urbanog razvoja“ na [32. međunarodnom salonu urbanizma](#) u Nišu.³³ Priznanje za nagrađeni rad „Promocija Kohezione politike EU – 12 teritorijalnih strategija za održivi i integralni urbani i teritorijalni razvoj“ označava formalno priznanje teritorijalnih strategija, naročito uključenih strategija održivog urbanog razvoja, kao dokumenata prostornog i urbanističkog planiranja u kontekstu Srbije. Uz to, MEI je zatražilo da se strategije razmene da bi se koristile u programima prekogranične i transnacionalne saradnje.

U pripremi Javnog poziva za podršku ženama i mladima početnicima u poslovanju kroz nabavku opreme i uvođenje usluga, Program je organizovao niz konsultacija sa Ministarstvom privrede, Nacionalnom službom za zapošljavanje i Ministarstvom turizma i omladine da bi dobio komentare, dogovorio se oko promocije, izbegao preklapanja sa drugim inicijativama sa istom fokus grupom i iskoristio sinergije ukoliko je moguće. Program je takođe organizovao orijentacione sastanke sa RRA da bi obezbedio efikasno sprovođenje poziva.

Tokom 2023. godine, Program je koordinisao aktivnosti podrške razvoja ekonomije i turizma u ciljnim LSU sa Ministarstvom privrede, da bi izbegao preklapanje projekata finansiranih kroz poziv EU PRO Plus programa i dva poziva koja je ministarstvo objavilo tokom 2023. godine. U tom pogledu, Program je takođe uključio dva predstavnika ministarstva kao posmatrače u procesu evaluacije poziva za projekte poslovne infrastrukture.

Takođe, Program je koordinisao podršku u obnovi nakon poplava koje su pogodile Srbiju 2023. godine sa Ministarstvom za evropske integracije, Ministarstvom za javna ulaganja i DEU, gde je Vlada Srbije zatražila pomoć od DEU preko Programa. Kroz nekoliko koordinacionih sastanaka, formulisan je odgovor na štetu procenjenu na 103 miliona evra, nakon čega je dogovoreno da DEU izdvoji 500.000 evra od drugih programskih aktivnosti i podrži obnovu mostova koji su procenjeni kao oštećena infrastruktura od kritičnog značaja za privredu i život građana. Nakon procene potreba koju je sproveo Ministarstvo za javna ulaganja, Program je utvrdio metodologiju i koordinaciju procene 38 mostova, uključujući i posete terenu. Shodno tome, tri mosta koja su ispunjavala kriterijume ocenjena su kao prioritarna na osnovu spremnosti dokumentacije, broja korisnika koji opravdava intervenciju, dimenzija mosta u odnosu na bezbednosne kriterijume za pešake i saobraćaj, vlasništva, itd.

Program je prisustvovao pregovorima o otpornosti na klimatske promene u pripremi za COP 28, koristi od ublažavanja efekata klimatskih promena i mera adaptacije, očuvanju biodiverziteta i finansiranju zelene i niskougljenične budućnosti. Obzirom da je Srbija potpisala sporazum da smanji emisije gasova sa efektom staklene bašte za 50% do 2030. godine, sve buduće aktivnosti biće usmerene na dekarbonizaciju. U skladu sa širim nastojanjima organizacije UNOPS da smanji ekološki otisak, Program je već osmislio sve aktivnosti tako da obezbedi da ni jedan projekat sa negativnim uticajem ne bude finansiran, dok se pozitivan uticaj dodatno podstiče.

Program je takođe prisustvovao zatvaranju Regionalnog programa za praćenje e-otpada za Zapadni Balkan, tokom kojeg su tri agencije, UNEP, UNITAR i ITU, koje su zajednički sprovodile projekat, predstavile rezultate koji se odnose na prikupljanje međunarodno uporedive statistike o e-otpadu (električni uređaji, baterije, igračke, računarska oprema, velika oprema, ekrani i monitori, svetla itd) u pet zemalja regiona Zapadnog Balkana (Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini, Severnoj Makedoniji, Albaniji i Srbiji) da bi obezbedili donošenje odluka na osnovu informacija o politikama, zakonodavstvu, propisima i aktivnostima izgradnje kapaciteta. Utvrđeno je da 57 milijardi dolara leži u iskorišćenim materijalima u e-otpadu 2019. godine, kao što je zlato, srebro, bronza, platina i paladijum, koji se mogu ponovo iskoristiti u modelima cirkularne ekonomije, zbog čega e-otpad postaje tema sa kojom je državama potrebna pomoć.

³³ Materijal o salonu dostupan je u Aneksu I, Prilog 1.6.

Koordinacija sa komplementarnim donatorskim programima obuhvatila je dalji rad na rezultatima poziva za integralne socijalne usluge iz [PRO Programa](#) koji sprovodi UNOPS u okviru zajedničke UN intervencije koju finansira Vlada Švajcarske, i obezbedila da nema preklapanja aktivnosti i troškova sa projektima EU PRO Plus programa za jačanje socijalnih usluga.

Uz to, Program je organizovavši dvodnevne terenske posete za šefa odeljenja za saradnju DEU, blisko saradivao sa projektima koje finansira EU a sprovode različiti međunarodni i nacionalni partneri, uključujući Beogradsku otvorenu školu, koja sprovodi projekat koji finansira EU pod nazivom „EU resurs centar za civilno društvo u Srbiji“, kao i program koji sprovodi UNOPS pod nazivom „Podrška Evropske unije socijalnom stanovanju i aktivnoj inkluziji“. Redovna saradnja i koordinacija sa EU Info centrom nastavila se u pogledu medijske promocije projekata koje finansira EU i terenskih poseta DEU.

3.3 Ljudski resursi

Godišnje planiranje broja zaposlenih izvršeno je u prvom tromesečju 2023. godine, a pitanje utvrđenih potreba za povećanjem broja zaposlenih Programa rešavano je tokom godine. Tokom 2023. godine, angažovano je troje stručnjaka po pozivu na jačanju aktivnosti u okviru Sektora za izgradnju kapaciteta. Dvoje stručnjaka u oblasti strateškog planiranja urbanog razvoja i jedan za podršku aktivnostima Sektora komunikacija. Osim toga, došlo je do promena u osnovnom timu jer su neki zaposleni iskoristili odsustvo i stoga su blagovremeno angažovane zamene za podršku upravljanju programom – viši asistent za sektor izgradnje kapaciteta, saradnik za sektor malih i srednjih preduzeća i službenik za sektor malih i srednjih preduzeća. Obzirom da su članovi tima otišli na roditeljsko odsustvo, kao i produženo bolovanje tokom 2023. godine, angažovane su privremene zamene. Uz to, Program je takođe angažovao podršku za upravljanje programom – saradnika za sektor izgradnje kapaciteta da podrži sprovođenje aktivnosti koje se odnose na integralni teritorijalni razvoj i tehničku pomoć lokalnim samoupravama, regionalne razvojne agencije i Ministarstvo evropskih integracija. Rodna ravnopravnost i diverzitet su uključeni u sve procese zapošljavanja.

Tokom 2023. godine, učinak zaposlenih na Programu kontinuirano je procenjivan u okviru godišnjeg ciklusa ocenjivanja učinka. Tokom perioda izveštavanja, zaposleni su popunili preglede učinka za 2022. godinu i odredili individualne ciljeve za 2023. Ciljevi su postavljeni kao SMART ciljevi, što omogućava evaluaciju po individualnom angažovanju, doprinosu i ostvarenim rezultatima.

Program je utvrdio plan učenja za zaposlene za 2023. godinu na osnovu individualnih planova razvoja koje su zaposleni postavili tokom vežbe određivanja ciljeva učinka. Tokom godine, kursevi za zaposlene na Programu omogućeni su iz sredstava organizacije UNOPS.

U rezimeu, zaposleni su završili 70 kurseva u oblastima upravljanja projektima, infrastrukture, nabavki, organizacionih alata i IKT, upravljanja ljudskim resursima, diverziteta i inkluzije. Uz to, zaposleni su prisustvovali događajima na različite teme koje se odnose na rad i blagostanje.

3.4 Nabavke i bespovratna sredstva

EU PRO Plus uglavnom koristi metodologiju za dodelu bespovratnih sredstava zahvaljujući kojoj korisnici stiču „vlasništvo“ nad projektima dok Program zadržava ulogu praćenja i savetovanja. Tokom 2023. godine, Jedinica za administriranje bespovratnih sredstava pružila je administrativnu podršku za upravljanje javnim pozivima za projekte lokalne infrastrukture, organizacija za podršku poslovanju, nabavku opreme i uvođenje usluga za preduzetnike, mikro i mala preduzeća, poslovne infrastrukture i Javni poziv za podršku ženama i mladima početnicama/ima u poslovanju kroz nabavku opreme i uvođenje usluga.

U skladu sa transparentnim procesom selekcije korisnika bespovratnih sredstava, Jedinica za

administriranje bespovratnih sredstava je u trećoj godini sprovođenja programa izdala 146 sporazuma o podršci kroz dodelu bespovratnih sredstava i pružila administrativnu podršku za upravljanje njima. Ukratko, tokom prošle godine aktivnosti na administriranju sporazuma obuhvatile su:

- obradu 248 zahteva za plaćanje,
- proveru 222 finansijska izveštaja,
- registraciju 138 ugovora kod Poreske uprave,
- obradu 72 budžetskih revizija i produženja trajanja projekata.

Uz to, Jedinica za administriranje bespovratnih sredstava sprovela je administrativno zatvaranje 28 sporazuma.

Jedinica za nabavke sprovela je 69 različitih procesa nabavki. U pogledu vrednosti robe, radova i usluga i prirode i kompleksnosti zahteva, statistika o svim sprovedenim procesima nabavke je sledeća:

- 12 postupaka kupovine, odnosno kupovine male vrednosti do 5.000,00 dolara;
- 52 postupka izdavanja zahteva za ponude, odnosno kupovine u vrednosti od 5.000,00 dolara do 50.000,00 dolara;
- 5 poziva za dostavljanje ponuda, kupovine u vrednosti većoj od 50.000 dolara.

3.5. Finansije

Ukupno izvršenje EU PRO Plus budžeta na dan 31. decembra 2023. godine iznosilo je 23.728.137,98 evra odnosno 59,32% ukupnog programskog budžeta. Izvršenje Programa tokom 2023. godine iznosilo je 11.062.611 evra. Predviđeno izvršenje za naredni period izveštavanja iznosi 624.077,33 evra.

4. RIZICI I PROBLEMI

U skladu sa Strategijom upravljanja rizicima EU PRO Plus zasnovanom na UNOPS-ovoj strukturi upravljanja projektima, Program identifikuje i procenjuje rizike i probleme, a zatim planira i sprovodi odgovore. Ovaj odeljak pruža uvid u ključne rizike i probleme registrovane tokom treće godine sprovođenja Programa.

Izbori održani u decembru 2023. godine uticali su na tempo realizacije nekih programskih intervencija. Učešće lokalnih aktera u predizbornoj kampanji dovelo je do sporijeg ukupnog tempa realizacije za aktivnosti koje vode LSU, što je uglavnom dovelo do podnošljivih kašnjenja. Međutim, uspostavljanje privremenih lokalnih uprava znatno je uticalo na programske aktivnosti jer su odložene ključne odluke i mere na tekućim projektima, uključujući i prenos sredstava za sufinansiranje projekata. To je povećalo izazove u odnosu na uspešnu realizaciju bespovratnih sredstava za integralne projekte, što može takođe negativno da utiče i na kvalitet prijave.

Izbori su prevashodno uticali na pripremu predloga projekata i potencijalno odložili njihovo konačno odobrenje od strane razvojnih saveta zbog izmena lokalnog rukovodstva. Kao odgovor na problem uzrokovan prolongiranim procesom postizanja dogovora oko osmišljavanja aktivnosti, Program je produžio trajanje poziva i dozvolio privremenim telima da odluče o nominaciji predloga umesto razvojnih saveta. Ovi prolongirani procesi imaju pozitivne efekte jer omogućavaju proširenje nekih elemenata aktivnosti.

Osim toga, **dostupnost zrelih i kvalitetnih predloga projekata može biti ograničena** zbog nedostatka

iskustva u formulisanju i sprovođenju integralnih projekata. Uz to, kao što je prethodno zabeleženo, izborna kampanja je dodatno pomerila fokus sa razvojnih aktivnosti koje su dodatno mogle da utiču na kvalitet.

Sprovođenje projekata poslovne infrastrukture može da traje duže nego što je planirano usled različitih okolnosti. Naime, nekoliko projekata već kasni u pogledu procesa javne nabavke, koji su takođe pod uticajem lokalnih izbora. Proces je takođe pod uticajem nedostatka potencijalnih ponuđača, obzirom da je nekoliko tenderskih postupaka već ponovljeno. Osim toga, nekoliko korisnika bespovratnih sredstava ima izazove da prebaci sredstva za sufinansiranje, što se u nekim slučajevima odnosi na uvođenje privremenih tela, a u drugim na nedostatak finansija krajem godine. Što se tiče sprovođenja predmetnih radova koji se izvode napolju i nadolazećeg zimskog perioda, postoji rizik da ovi projekti ne budu završeni na vreme. Program pomno prati sprovođenje ovih projekata, pruža podršku na terenu da bi podržao procese javnih nabavki, intenzivira komunikaciju sa primaocima bespovratnih sredstava i ako je opravdano, produžava period sprovođenja nekih projekata.

Zbog potencijalno potcenjene procene troškova radova na tri mosta, postoji rizik da stvarni troškovi prevaziđu predviđene cene za radove. Podrška programa obnovi infrastrukture pogođene poplavama osmišljena je na osnovu tehničke dokumentacije sa procenama troškova koje su dale korisničke LSU, Vrnjačka Banja, Rača i Lučani. Tenderi koje je UNOPS objavio ukazuju da će stvarni troškovi prevazići procenjene cene izdvojene za ove infrastrukturne radove, što može dovesti do potrebe za izdvajanjem većeg iznosa sredstava za sufinansiranje od 15% kao što je prvobitno planirano. Program će pratiti rezultate tendera i razmotriti povećanje sufinansiranja sa LSU ili će nastaviti sa izgradnjom dva mosta ako troškovi nisu u skladu sa raspoloživim programskim budžetom.

Mogući poremećaji lanaca snabdevanja ili ekonomska kriza mogu da odlože sprovođenje aktivnosti planiranih za 2024. godinu. Naime 45 korisnika bespovratnih sredstava za žene i mlade treba da sprovedu procese nabavke, što potencijalno uključuje uvoz opreme sa udaljenih lokacija. Obzirom na potencijalni nedostatak kapaciteta mladih korisničkih preduzeća da ispregovaraju ugovore o nabavci i uslove isporuke, Program će pomno pratiti i podržavati dobitnike bespovratnih sredstava tokom sprovođenja procesa nabavki, oslanjajući se na veliko iskustvo sa prethodnog Programa koji je realizovan uz izazovne okolnosti tokom pandemije kovida 19.

Izbori i ograničenja opštinskog budžeta takođe utiču na sprovođenje i održivost projekata socijalnih usluga. Na osnovu zabrinutosti koju je iskazalo nekoliko dobitnika bespovratnih sredstava, naročito nedovoljno razvijene opštine, dalje finansiranje novih pilotiranih usluga socijalne zaštite može biti ugroženo zbog nedostatka opštinskih sredstava. Osim toga, nedavno održani izbori odložili su sprovođenje određenih aktivnosti, uglavnom u vezi sa izradom strateških dokumenata. U Zaječaru, izrada Strategije socijalne politike odložena je, zbog čega je posledično bilo potrebno produženje projekta, dok je u Prijepolju, usvajanje akcionog plana za dnevni boravak za decu i mlade sa problemima u ponašanju odloženo za period nakon izbora, međutim, izdvojena su opštinska sredstva za rad centra. Program prati status i shodno tome planira mere za ublažavanje rizika.

5. KVALITET

Standardi upravljanja kvalitetom su sastavni deo Programa, u skladu sa Strategijom upravljanja kvalitetom usvojenom u julu 2021. godine. Kontinuirano se prikupljaju povratne informacije od aktera i korisnika Programa dok se kvalitet programskih intervencija i neposrednih rezultata procenjuje.

Program je razvio i sproveo evaluaciju razvoja kapaciteta u okviru procesa izrade teritorijalnih strategija, kao što je i predviđeno Strategijom upravljanja kvalitetom EU PRO Plus programa.³⁴ Evaluacija programa razvoja kapaciteta sprovedi se u tri tačke preseka: pre početka, na početku i na kraju procesa razvoja

³⁴ Izveštaj je dostupan u Aneksu I, Prilog 1.5.

strategija. Učesnici info obuke (prva evaluacija), tematskih okruglih stolova (druga evaluacija) i radionica o prioritetnim oblastima intervencije (treća evaluacija) učestvovali su u proceni razvoja kapaciteta. Na upitnik je odgovorilo 104 učesnika prve evaluacije, 208 učesnika druge evaluacije i 151 učesnik treće evaluacije.

Analiza odgovora pokazala je pozitivne povratne informacije na skali od 1 (nezadovoljavajuće) do 5 (odlično). Ukupna prosečna ocena prve evaluacije za procese razvoja svih 12 teritorijalnih strategija iznosila je 3,96, dok je ukupna prosečna ocena druge i treće evaluacije bila 4,15 odnosno 4,39. Prema ispitanicima, najveće promene su u sledećem domenu: nivo do kojeg su učesnici u procesu spremni da sarađuju na zajedničkim zadacima (0,69), prihvatanje zajedničkih vrednosti oko pravaca razvoja urbanog područja kod učesnika i nivo podrške razvoju novih pristupa i planskih instrumenata kroz participaciju (0,67), utvrđivanje međusobnog razumevanja kod učesnika i povećanje međusobnog poverenja u učesnike procesa kada se radi na zajedničkom zadatku (0,64). Uz to, najmanje promene primećene su u odnosu na: nivo do kojeg su organizacije koje su učestvovala u procesu modifikovale svoje prakse ili će ih modifikovati (0,13), kao i nivo do kojeg su uspostavljeni novi odnosi i mreže (0,14). To je takođe potvrđeno izjavama ispitanika. Numerički odgovori su dopunjeni izjavama da bi se steklo bolje razumevanje stanja u odnosu na znanje, odnose i kapacitete za sprovođenje integralnog teritorijalnog razvoja.

Potvrda kvaliteta takođe je dobijena učešćem i prvom nagradom u kategoriji „Regionalni prostorni planovi, prostorni planovi specijalne namene i održive strategije urbanog razvoja“ na [32. međunarodnom salonu urbanizma u Nišu](#).³⁵ Nagrada za rad „Promocija kohezione politike EU – 12 teritorijalnih strategija za održivi i integralni urbani i teritorijalni razvoj“ je s jedne strane prepoznala kvalitet metodološkog pristupa, korake u procesu i sadržaj teritorijalnih strategija izrađenih u okviru Programa, a s druge strane formalno prepoznala strategije održivog urbanog razvoja kao dokumente prostornog i urbanističkog planiranja u kontekstu Srbije.

Tim za infrastrukturu sproveo je procenu kvaliteta tehničkih projekata koji su podneti u odgovoru na poziv za projekte poslovne infrastrukture, u okviru procesa obezbeđivanja kvaliteta. Imajući u vidu veliki broj projekata tehničke dokumentacije niskog kvaliteta, što je otkriveno tokom sprovođenja prethodnog programa, EU PRO Plus je u budžetu za svaki projekat predvideo aktivnost koja se odnosi na pripremu tendera, koja bi trebalo da odgovori na primedbe tehničkih eksperata tokom evaluacije. Takođe, komisija za evaluaciju tražila je administrativno pojašnjenje od 38 LSU i budžetsko pojašnjenje kod 20 LSU i obavila terenske verifikacione posete u 26 LSU tokom marta 2023. godine. Program je takođe razmotrio i pažljivo definisao pokazatelje neposrednih rezultata, ishoda i uticaja za svaki pozitivno ocenjeni projekat, da bi obezbedio da su postavljeni pokazatelji merljivi i da se njihov napredak može meriti u odnosu na polaznu osnovu.

Još jedna mera koja pokazuje mehanizme kontrole kvaliteta bila je uključivanje spoljnih posmatrača iz resornih ministarstava u UOP u procesu evaluacije. Predstavljanje i potvrda kriterijuma za izbor na kraju procesa evaluacije i odobrenje spiska preporučenih projekata od strane članova UOP, konačno je potvrdila kvalitet izabranih projekata i rad evaluacione komisije.

Da bi obezbedio kvalitetno sprovođenje projekata poslovne infrastrukture, tim za infrastrukturu je razvio uputstvo za Tim za upravljanje bespovratnim sredstvima, u kojem je detaljno predstavljen modalitet realizacije bespovratnih sredstava tokom početnih sastanaka, koji su održani odvojeno za svaku opštinu kojoj su sredstva dodeljena. Svaka opština je razvila akcioni plan da bi se obezbedilo praćenje napretka u odnosu na polaznu osnovu. Program je usmeravao svih 20 opština koje su dobile bespovratna sredstva kroz proces pripreme kvalitetne dokumentacije, da bi se pokrenula isplata prve tranše i pomogla priprema kvalitetne tenderske dokumentacije za deset LSU koje su uspešno objavile i zatvorile procese javne nabavke za radove i usluge. Program je takođe osigurao da svaka LSU u svoj budžet uključi troškove angažovanja eksperata sa odgovarajućom ekspertizom za tehnički nadzor radova i eksperata za zdravlje i

³⁵ Materijal o salonu je dostupan u Aneksu I, Prilog 1.6.

bezbednost na radu, pored Plana preventivnih mera, da bi se održali profesionalni standardi.

U slučaju projekata lokalne infrastrukture, Program je obavio prve posete pet LSU sa rezervne liste ovih projekata, kojima su dodeljena bespovratna sredstva u martu 2023. godine, da bi detaljno objasnio mehanizme praćenja. Takođe, Program je obradio pet zahteva za isplatu prve tranše u 2023. godini i usmerio LSU sa rezervne liste da pripreme tendersku dokumentaciju za radove i usluge da bi obezbedile uspešnu realizaciju i uključivanje svih mehanizama kvaliteta i zdravlja i bezbednosti tokom radova.

Tokom 2023. godine, tim za infrastrukturu obavio je čak 328 poseta lokalnim samoupravama radi praćenja i podrške realizaciji bespovratne pomoći, što je doprinelo uspešnom završetku 26 projekata lokalne infrastrukture. Program je takođe procenio kvalitet dokumentacije podnesene uz 32 zahteva za isplatu druge rate, sedam opravdanih zahteva za produžetak vremenskih rokova i šest zahteva za reviziju budžeta da bi omogućio sprovođenje projekata i povećao kvalitet ishoda. Konačno, Program je pregledao i pripremio za zatvaranje finansijske i narativne izveštaje koji su podneseni za 22 projekta lokalne infrastrukture, čime su u potpunosti završene sve aktivnosti tokom 2023. godine, uključujući i formalne aktivnosti na tehničkom puštanju u rad i primopredaji radova.

Program je posebnu pažnju poklonio projektima koji su kasnili sa sprovođenjem aktivnosti, kao što su Bujanovac, Bosilegrad, Golubac, Niš, Sjenica i Mionica, za koje su organizovani nedeljni koordinacioni sastanci i posete lokacijama da bi se unapredila dinamika realizacije.

Što se tiče dve grupe projekata za unapređenje konkurentnosti MSP u sprovođenju, bespovratna sredstva za OPP i bespovratna sredstva za nabavku opreme i uvođenje usluga za preduzetnike, mikro i mala preduzeća, uz obaveznu primopredaju dokumenata, svu opremu koju su nabavili primaoci bespovratnih sredstava iz MSP i OPP, proverili su zaposleni na Programu lično nakon isporuke.

Svih devet informativnih događaja koji su sprovedeni u delu poziva za podršku ženama i mladima početnicima u poslovanju kroz nabavku opreme i uvođenje usluga, uključujući dva događaja onlajn i sedam uživo, praćeni su evaluacionom upitnikom za učesnike. Rezultati upitnika su analizirani a stečene pouke su zabeležene.

Da bi se obezbedila kvalitetna realizacija projekata socijalnih usluga, Program sprovodi dnevno praćenje aktivnosti, proverava periodične izveštaje, razmatra izbor korisnika, izveštaje o pružanju usluga, različitu tehničku dokumentaciju i sav ostali materijal u okviru ove aktivnosti. Svi procesi nabavke detaljno se prate i proveravaju, pri čemu je Program najčešće pregledao specifikacije za robu i/ili usluge pre početka nabavke, da bi se ispunili kriterijumi kvaliteta, dok je tenderska procedura morala da se ponovi samo u pet slučajeva. Osim toga, sprovedene su terenske posete primaocima bespovratnih sredstava da bi se potvrdio kvalitet infrastrukturnih radova, pruženih usluga i isporučene opreme. Nadzor pružanja usluga socijalne zaštite potvrdio je relevantnost ovih intervencija i njihov pozitivan efekat na korisnike. Inovativne usluge, kao što je sistem tastera za paniku i neurofidbek terapija demonstrirane su Programu tokom terenskih poseta, a primaocima sredstava su data uputstva za njihovo dalje prilagođavanje i unapređenje.

Kalendar EU PRO Plus programa ostaje zvanični kalendar EuzaTebe četvrtu godinu za redom, a njegova promocija je organizovana u Nišu u partnerstvu sa informativnim centrom DEU, „EU Info Point Niš“, kojoj su prisustvovali akteri sa visokog nivoa iz područja odgovornosti Programa.

6. ODRŽIVOST: Socijalni, ekološki, ekonomski i nacionalni kapaciteti

Program napreduju u ostvarenju postavljenih ciljeva održivosti za 2023. godinu koji se nalaze u Planu za upravljanje održivošću. Prateći akcioni plan, Program je ostvario preko 90% planiranog za 2023. godinu i dosegao ključne pokazatelje učinka za ekonomsko upravljanje. Takođe, Program je obezbedio prisustvo na terenu kroz distribuciju preko 90% planiranih bespovratnih sredstava, što će obezbediti ekonomski uticaj kroz sprovođenje projekata poslovne infrastrukture i MSP, sa potencijalom otvaranja radnih mesta i ostvarivanja ušteta, kao što je slučaj sa energetske efikasnim projektima lokalne infrastrukture. Primaoci bespovratne pomoći su u potpunosti primenili mere za borbu protiv korupcije i antikonkurentsko ponašanje, obzirom da nije bilo pritužbi na postupke javnih nabavki, dok je Program obezbedio transparentne procese evaluacije i kriterijume za dodelu bespovratnih sredstava kod svih predloga preporučenih za odobrenje Upravnom odboru. Takođe, u osmišljavanju javnih poziva, Program je obezbedio unošenje ekonomske, socijalne i ekološke održivosti u sve projekte, eliminisanjem predloga sa negativnim uticajem na životnu sredinu i podsticanjem predloga sa dokazanim socijalnim, ekološkim i ekonomskim uticajem. Ciljni pokazatelji takođe su ostvareni za izgradnju nacionalnih kapaciteta kroz broj razvijenih integralnih teritorijalnih strategija, organizovanih studijskih poseta, održanih obuka, angažovane ekspertske podrške i konačno, kroz ostvarivanje ciljeva učenja svih zaposlenih na Programu.

Svih 37 odobrenih projekata lokalne infrastrukture suštinski pokazuju jasan pozitivan uticaj na životnu sredinu. Uz to, sedam predloga se odnosi na rodnu ravnopravnost direktno kroz planirane „meke“ mere, dok ekonomski uticaj tek treba da se izmeri za one projekte koji se bave energetske efikasnošću javnih objekata odnosno instalacijom solarnih elektrana koje će biti integrisane u sistem snabdevanja električnom energijom Republike Srbije. Na kraju, Program je obezbedio da svi projekti imaju u potpunosti uspostavljene mere za zaštitu zdravlja i bezbednosti na radu.

Socijalna održivost je dosad osigurana kroz završetak 26 projekata lokalne infrastrukture tokom 2023. godine, kroz unapređenje infrastrukture i usluga za preko 130.000 direktnih korisnika kulturnih, komunalnih, sportskih, obrazovnih, socijalnih, zdravstvenih objekata i objekata javne uprave.

Ekološka održivost je osigurana u okviru svakog projekta lokalne infrastrukture, pri čemu se zaštita životne sredine prepoznaje kao dodata vrednost u svim predlozima. U Babušnici, stari bojleri su zamenjeni novima koji koriste obnovljive izvore energije, instalirane su LED sijalice u rekonstruisanom gradskom centru Bajine Bašte, što je praćeno ozelenjavanjem, u Paraćinu pametne klupe omogućavaju punjenje mobilnih telefona na solarnu energiju, dok oprema instalirana u opštini Bela Palanka ima direktan uticaj na unapređenje kvaliteta vode za piće.

U Gradu Šapcu, rekonstrukcijom paviljona i naučni centar stvoreni su uslovi za dalje širenje pozitivnih efekata energetske efikasnosti, dok je u Lapovu postavljanje klupa na solarnu energiju stvorilo uslove da se postave paneli sa informacijama od značaja za lokalnu zajednicu.

Ekonomska održivost projekata lokalne infrastrukture može da se meri najmanje godinu dana nakon završetka projekta. U tom periodu se mogu utvrditi tačne uštete za grejanje, za projekte kod kojih je energetska efikasnost glavna tema, kao što su Užice, Krupanj, Raška, Niš i Osečina. Postavljanje solarnih elektrana u Merošini i Sjenici čak može da dovede i do prihoda, nakon završetka svih aktivnosti i nakon što se elektrane povežu sa energetske mrežom Republike Srbije.

Na kraju u Lebanu, gde su okončani radovi na infrastrukturi obezbedili sve tehničke preduslove za licenciranje dnevnog centra za mlade i decu sa invaliditetom kao nove socijalne usluge u ovoj opštini počevši od maja 2024. godine, LSU je dobila sredstva u iznosu od 73.000 evra od GIZ-a da ih upotrebi od decembra 2023. godine za zaposlene u centru, nastavna sredstva i materijale, hranu, komunalne troškove za objekat i transport korisnika koji žive izvan centra grada.

Aspekt održivosti uključen je u [Javni poziv za sprovođenje integralnih projekata proisteklih iz 12 teritorijalnih strategija podržanih kroz Program](#) kao kriterijum za izbor, da bi se obezbedila socijalna, ekološka, institucionalna, finansijska i/ili zakonodavna održivost intervencija, dok su podsticana

horizontalna i vertikalna partnerstva radi podrške procesu kroz promociju nove [Povelje iz Lajpciga](#), kroz zajedničko kreiranje i projektovanje u saradnji stanovništva, mreža civilnog društva, lokalnih organizacija i privatnih preduzeća.

Aspekt održivosti takođe je bio jedan od glavnih kriterijuma za evaluaciju [Javnog poziva za podršku ženama i mladima početnicama/ima u poslovanju](#), sa udelom od 10 do 15% u oceni.

U okviru aktivnosti na socijalnoj koheziji, program je pomno pratio uvođenje novih usluga socijalne zaštite koje su pokrenute u Žitorađi, Kraljevu, Loznici, Bojniku, Lebanu, Kragujevcu i Nišu i širenje postojećih u Tutinu, Beloj Palanci, Kragujevcu i Babušnici da bi obezbedio ispunjenost pravnih kriterijuma kao preduslov za njihovu institucionalnu i finansijsku održivost. Tu spada i praćenje i pružanje tehničke podrške za realizaciju različitih koraka, kao što je sertifikovanje angažovanih osoba za pružanje usluga, uključenost svih relevantnih institucija a naročito Centra za socijalni rad, identifikacija i izbor korisnika, kao i licenciranje pružalaca usluga u skladu sa Zakonom o socijalnoj zaštiti i podzakonskim aktima. U tom pogledu, pokretanje usluge personalnog asistenta za decu u Bojniku i Lebanu i proširenje usluge u Tutinu uslovljeni su prethodno donetom odlukom skupština opština o pružanju ove usluge socijalne zaštite. Centar za socijalni rad Niš usvojio je odluku o uspostavljanju usluge forenzičkog intervjua deteta, kao preduslov za pokretanje usluge. Organizacija iz Loznice licencirana je za pružanje usluge pre početka pružanja usluge, a organizacija iz Bojnika dobila je licencu za pružanje usluga kao rezultat projekta, dok je obezbeđeno njeno dalje finansiranje kroz opštinski budžet. Udruženje iz Kraljeva okončava proces dobijanja dozvole, dok je finansiranje usluge nakon završetka projekta obezbedio partner na projektu, Grad Kraljevo, usvajanjem relevantnih odluka. Nakon završetka projekata, četiri organizacije iz Leskovca, Niša i Zaječara nastaviće da finansiraju usluge kroz samofinansiranje aktivnosti, prvenstveno aktivnosti socijalnog preduzetništva, kao i kroz finansiranje u zajednici, odnosno „kraudfanding“. Tri organizacije iz Trstenika, Bora i Čajetine obezbedile su dalje finansiranje usluga preko drugih donatora.

Povrh toga, Program je organizovao sastanak i posete svratištu za decu ulice u Beogradu i njihovom socijalnom preduzeću, kojima upravlja Centar za integraciju mladih iz Beograda. Sastanak je održan sa primaocem bespovratnih sredstava iz Niša u svrhu razmene znanja o uspostavljanju, upravljanju i održivosti usluge skloništa koja je pokrenuta u Nišu u okviru projekta jačanja socijalnih usluga.

7. MEĐUSEKTORSKE TEME:

Dobro upravljanje, rodna ravnopravnost, socijalno uključivanje i digitalizacija

Tokom 2023. godine, Program je ulagao napore u podsticanje dobrog upravljanja, socijalne inkluzije, rodne ravnopravnosti i digitalizacije kroz različite aktivnosti a zabeleženi su i prvi rezultati. Takođe, sprovođenje Akcionog plana za rodnu ravnopravnost³⁶ napreduje u skladu sa postavljenim ciljevima za sve aktivnosti Programa.

Aktivnosti u okviru Rezultata 1 predviđaju integralni pristup i dve dimenzije integracije: vertikalnu, kroz saradnju svih nivoa vlasti i lokalnih aktera, kao i kroz usklađivanje politika, ciljeva, projekata i resursa i horizontalnu, kroz tematsku/sektorsku i teritorijalnu integraciju. To se odražava u definisanju tematskih oblasti koje pokrivaju teritorijalne strategije, kao i u ciljevima i merama u okviru tematskih oblasti pojedinačnih strategija. Takav pristup takođe je prenesen na Javni poziv za sprovođenje integralnih projekata proisteklih iz 12 teritorijalnih strategija podržanih kroz Program, gde su razrađeni svi relevantni aspekti i predložena adekvatna rešenja, a naročito u aspektima upravljanja urbanim/teritorijalnim razvojem, inovativne i pametne ekonomije i socijalnog blagostanja, kroz promociju [Evropskog stuba socijalnih prava](#).

³⁶ Akcioni plan za rodnu ravnopravnost dostupan je u Aneksu V, Prilog 5.2.

Aspekt urođnjavanja bio je u fokusu svih aktivnosti, obzirom da je učešće žena iznosilo preko 50%³⁷ predstavnika na svim obukama i povezanim događajima u okviru procesa izgradnje kapaciteta. Ovaj procenat učešća žena mnogo je viši od traženog obaveznog udela od najmanje 40% žena u programskim aktivnostima. Do danas, od 1.416 učesnika koji su imali koristi od aktivnosti izgradnje kapaciteta, 735 (51,91%) su bile žene.

Podsticaji za rodnu ravnopravnost bili su sastavni deo javnih poziva za MMP, kao i za podršku ženama i mladima početnicima u poslovanju. Kao rezultat, 52% od 270 novih radnih mesta otvorenih u podržanim MMP zauzele su žene, a 64% startupova preporučenih za finansiranje je u vlasništvu žena.

Digitalizacija je bila ključni fokus projekata OPP, od čega je koristi imalo 312 MSP u ovom području.

Nastojeći da podstiče socijalnu inkluziju, MMP koja je Program podržao integrisala su društveno odgovorno poslovanje u svoje aktivnosti. Ove aktivnosti obuhvataju finansijske doprinose, donacije proizvoda i usluga sa ciljem da pomognu deci, ranjivim grupama, pojedincima sa invaliditetom i izbeglicama. Osim toga, MMP su izdvojila sredstva za podršku objektima zdravstvene zaštite i sportskim klubovima. Kao rezultat ovih kolektivnih inicijativa, oko 18.000 primalaca imalo je koristi od rada u okviru društveno odgovornog poslovanja.

Tokom godine Program je takođe usmeravao pažnju na jednake mogućnosti i zastupljenost žena u aktivnostima razvoja kapaciteta i socijalne inkluzije, osmišljenim kao „meke“ mere unutar sprovođenja projekata lokalne infrastrukture.

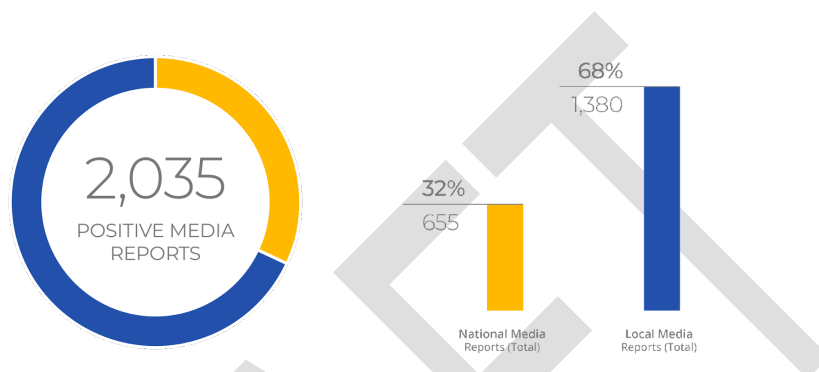
Za sedam projekata lokalne infrastrukture, rodna dimenzija je prepoznata u brojnim radionicama izgradnje kapaciteta, obukama i sportskim aktivnostima kojima se podržava učešće žena u socijalnim i ekonomskim aktivnostima. U Lapovu, četiri radionice za izgradnju kapaciteta osnažile su 32 žene iz ruralnih područja da diverzifikuju ekonomske aktivnosti kroz razvoj turizma, marketing na društvenim mrežama, promociju kroz udruženja i izradu biznis planova. U Knjaževcu, 90 devojčica osnovnoškolskog uzrasta uključeno je u sportske aktivnosti, čime se promovise ženski sport. Sportsko udruženje u opštini Krupanj angažovalo je troje trenera da vode sportske aktivnosti sa preko 80 žena, osoba sa invaliditetom i mladih u periodu od šest meseci, dok je opština Mionica organizovala šestomesečni program za osmoro dece sa autizmom, što im je pomoglo da unaprede socijalne i motorne veštine i ostvarilo značajan uticaj na njihov život, pored podrške prvom ženskom fudbalskom klubu koji je okupio 50 devojčica. Žene su igrale ključnu ulogu u sprovođenju projekata, kao što je slučaj u Prijepolju, gde su tri žene iz LSU i pet iz lokalne zajednice direktno podržale sprovođenje projekata, dok je škola sporta, organizovana kao sastavni deo ovog projekta, okupila ukupno 30 učesnika, od čega 16 žena.

Aspekti socijalne inkluzije i rodne ravnopravnosti predstavljaju glavni fokus aktivnosti unapređenja socijalnih usluga, gde je dosad 20 projekata dovelo do direktne koristi za preko 6.300 ljudi, od čega 63% žena i preko 5.800 pripadnika marginalizovanih grupa, od čega 320 dece i odraslih sa invaliditetom. Trinaest projekata je omogućilo direktan pristup uslugama socijalne i zdravstvene zaštite za najranjivije i najmarginalizovanije građane, uključujući starija lica, osobe sa invaliditetom, decu koja žive i/ili rade na ulici, mlade, žrtve nasilja u porodici i ljude koji žive u udaljenim ruralnim područjima, istovremeno omogućavajući zapošljavanje 62 žene kao pružalaca usluga od 68 ljudi zaposlenih kao rezultat projekata. Osim toga, u okviru ove intervencije obezbeđeni su principi dobrog upravljanja. Pružanje socijalnih usluga marginalizovanim grupama sprovodi se uz poštovanje principa transparentnosti u izboru korisnika, vladavine prava u uspostavljanju usluga i učešće relevantnih lokalnih aktera u aktivnosti strateškog planiranja i izgradnje kapaciteta.

³⁷ Izveštaji sa obuka i radionica dostupni su u Aneksu I, Prilog 1.1.

8. KOMUNIKACIJE I VIDLJIVOST

Program je održao veliku vidljivost tokom čitave godine, **putem intenzivnih medijskih kampanja**. To je obuhvatilo **32 saopštenja za javnost i 15 najava za medije, koje su generisale 2.035 medijskih izveštaja**, sa preko 32 odsto (655) objavljenih u nacionalnim medijima.³⁸ Medijska pažnja je bila prevashodno na lokalnoj infrastrukturi, zahvaljujući vidljivim rezultatima, što je dovelo do 573 izveštaja. Podrška pružena razvoju preduzetništva, mikro, malih i srednjih preduzeća, kao i ženama i mladim početnicima u poslovanju zajednički je privukla 418 izveštaja, a posete visokih zvaničnika EU bile su tema 337 izveštaja. Ovi sektori, pored integralnog teritorijalnog razvoja koji je doveo do 310 medijskih izveštaja, činili su osnovni medijski narativ Programa.

Prisustvo programa dodatno je podržano sa **deset poseta na visokom nivou**, u kojima su učestvovali visoki zvaničnici, ambasador EU, ministarka za evropske integracije i šef Odeljenja za saradnju DEU.³⁹ Ove posete obuhvatile su **27 lokalnih samouprava, uključujući 33 strateška sastanka sa 26 predsednika opština** i predstavnicima regionalnih razvojnih agencija. Uz to, posećeno je 57 projekata, od kojih su 43 u okviru inicijativa programa EU PRO, EU PRO Plus i Evropski PROGRES. Delotvorna saradnja sa drugim EU programima, kao što su EU SHAI, koji sprovodi UNOPS, i prohektom koji sprovodi Beogradska otvorena škola, doprinela je realizaciji ovih poseta. EU Info centar bio je zadužen za slanje medijskih materijala.

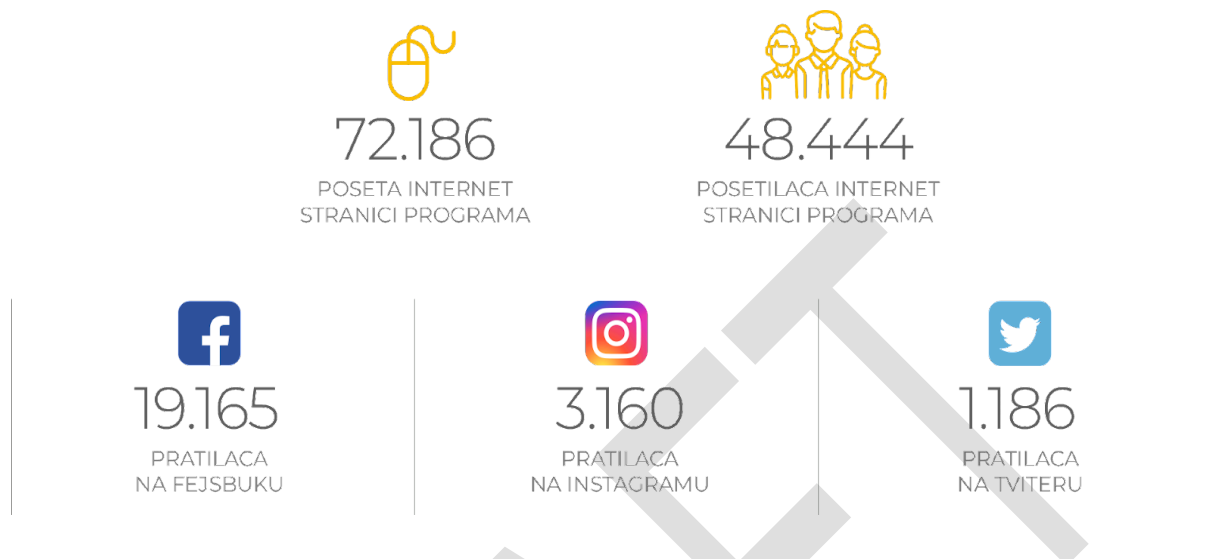
Kao odgovor na potrebe aktera, pripremljeno je **35 dokumenata, uključujući i brifinge i preglede projekata** za posete na visokom nivou i druge potrebe u vezi sa izveštavanjem. Time je obezbeđeno da su akteri informisani o tekućim programskim ostvarenjima i dešavanjima u okviru područja odgovornosti programa.

Sprovedene su tri velike promotivne kampanje. Dva važna javna poziva u okviru Programa promovisana su posebnim kampanjama – podrška ženama i mladima početnicima u poslovanju i sprovođenje integralnih projekata proisteklih iz dvanaest teritorijalnih strategija. Promotivne aktivnosti su obuhvatile deljenje 3.650 letaka, 180 postera i angažovanje tradicionalnih medija kroz saopštenja za javnost i najave. Dve odvojene digitalne medijske kampanje organizovane su za poziv za početnike u poslovanju i godišnji konkurs za kalendar, a zajedno su dosegle znatan broj ljudi, sa preko milion utisaka na Fejsbuku i Instagramu i značajnim angažovanjima na Jutjubu. Ove aktivnosti su dopunjene su izradom vizuelnog identiteta i distribucijom štampanih materijala. Na **likovno takmičenje „Stvaramo zeleniju budućnost“ pristiglo je 149 liovnih radova iz 39 srednjih škola širom 25 lokalnih samouprava**. Uprkos štrajku pošte koji je uticao na slanje radova, konkurs je uspešno završen javnim i glasanjem žirija, a porednici proglašeni na ceremoniji dodele nagrade na kojoj je bilo preko 30 učesnika. Svi rezultati konkursa i javnog poziva objavljeni su na internet prezentaciji Programa da bi se obezbedila transparentnost.

³⁸ Aneks IV, Prilog 4.1, Pregled komunikacionih aktivnosti Programa EU PRO Plus i medijskog izveštavanja za 2023. godinu.

³⁹ Četiri dvodnevne terenske posete šefa Odeljenja za saradnju DEU – Lebane, Leskovac, Vladičin Han i Velika Plana (26. i 27. jula), Šabac, Ljubovija, Užice, Kraljevo (2. i 3. avgusta), Čuprija, Aleksinac, Surdulica, Bosilegrad, Niš (9. i 10. avgusta), Žagubica, Zaječar, Knjaževac, Sokobanja, Paraćin i Svilajnac (16. i 17. avgusta); dve jednodnevne posete Kruševcu i Trsteniku (5. oktobar) i Boru Boljevcu i Svilajncu (3. novembar).

Poslata su [tri izdanja Programskih novosti](#) na oko 4.500 adresa. Internet prezentacija Programa zabeležila je 72.186 poseta (48.444 jedinstvenih posetilaca), uz najveće interesovanje za stranice javnih poziva. Došlo je do porasta broja pratilaca na društvenim mrežama gde Program deli informativni sadržaj, uključujući Fejsbuk, Instagram i Tviter sa 19.165, 3160 odnosno 1.186 pratilaca, kao i 79 video snimaka na Jutjubu.

Tokom kampanja DEU „[Stalo nam je – bolji smo zajedno!](#)“, ambasadori iz Italije i Danske promovisali su projekte prethodnog i tekućeg Programa a kampanja „[Priče iz Srbije](#)“, obuhvatila je sedam projekata EU PRO i EU PRO Plus programa, dok je tokom EU nedelja mogućnosti od 15. do 21. maja Program ima poseban virtuelni štand, uz učešće menadžera Programa na događajima u Beogradu i Nišu kako bi istakla ostvarenja Programa u oblasti privrede, poslovanjai regionalnog razvoja. Uz to, uspešne priče, uključujući priče preduzetnica, bile su vidljivo istaknute na portalu [EU mogućnosti](#) i prikazale uticaj i doseg Programa.⁴⁰

Proizvedeno je 15 projektnih tabli za infrastrukturne projekte dok su 22 table za završene projekte rebrendirane. Uz to, odštampano je 3.000 EU PRO Plus kalendara za 2024. godinu koji su podeljeni saradnicima i korisnicima. [Tender za Program obuke za studente i mlade novinare](#) odložen je zbog budžetskih ograničenja i preraspodele 500.000 evra za sanaciju štete na infrastrukturi uzrokovane poplavama.

Anketa sprovedena u 2023. godini otkrila je pozitivan trend svesti i stavova u odnosu na EU integracije u području odgovornosti i ukazala na delotvoran rad Programa u oblasti komunikacija i vidljivosti. Link za anketu za 2024. godinu podeljen je uz decembarsko izdanje programskog bilten.

9. STEČENE POUKE

Uz širok raspon aktivnosti, od izbora projekata, kroz realizaciju i zatvaranje, 2023. godina je donela mnoge pouke, a ključne su opisane u ovom odeljku.

Mobilisanje donosilaca odluka na lokalnom nivou da učestvuju u programu izgradnje kapaciteta dovodi do rezultata. Intenzivan program izgradnje kapaciteta sproveden do kraja godine jasno je ukazao na potrebu da se zvaničnici višeg nivoa i donosioci odluka uključe u proces izgradnje kapaciteta, kako u vezi

⁴⁰ [Projekat OPP iz EU PRO Plus programa „Moravski market“ u Čačku promovisao je italijanski ambasador Luka Gori](#), dok je [Projekat MSP EU PRO programa u Smederevskoj Palanci promovisala danska ambasadorica Suzan Šajn](#). Kampanja DEU „[Priče iz Srbije](#)“ emitovana na Radioteleviziji Srbije, predstavila je ukupno sedam EU PRO projekata.

formulisanja tako i sprovođenja teritorijalnih strategija. Dok su predsednici opština i njihovi najbliži saradnici bili uključeni u obuku i okrugle stolove na lokalnom nivou, njihovo učešće u studijskim posetama organizovanim tokom godine dovelo bi do brojnih koristi. Stoga treba uložiti veći trud u mobilisanje zvaničnika na visokom nivou, a takođe izdvojiti sredstva za šire učešće lokalnih predstavnika u radu na izgradnji kapaciteta, uključujući i studijske posete.

Značaj terenskih poseta lokacijama potencijalnih projekata ponovo je potvrđen. Ova praksa, uvedena tokom ranijih poziva, ponovo je potvrđena u okviru procesa evaluacije za poziv za projekte poslovne infrastrukture. Naime, iako je tehnička evaluacija obuhvatila pregled tehničke dokumentacije i proveru kredibiliteta potencijalnih investicija zabeleženih u projektnim predlozima što je bilo ključno za ishod evaluacije, terenske posete sprovedene na kraju procesa pružile su uvid u status predloženih projekata, a u nekim slučajevima, informacije o povezanim intervencijama, ili o položaju predloženog projekta u odnosu na širu sliku. Time je Programu omogućeno da optimizuje svoju podršku korisnicima.

Vremenski okvir sprovođenja za kompleksne aktivnosti treba da se planira uz fleksibilniji pristup. Uprkos relativno visokim vrednostima aktivnosti, vremenski okvir za sprovođenje projekata za koje su dodeljena bespovratna sredstva u okviru EU PRO Plus programa bio je u rasponu od devet meseci za MMP i osamnaest meseci za projekte lokalne infrastrukture, uglavnom zbog kratkog perioda sprovođenja čitavog Programa. Dok je većina projekata do sada sprovedena bez ikakvih kašnjenja, oni kojima je bio potreban produžetak vremenskog okvira za sprovođenje susreli su se sa znatnim izazovima u sprovođenju koji su bili van njihove kontrole. To je bilo najilustrativnije kod projekata koji su se odnosili na unapređenje socijalnih usluga, koji su obuhvatili licenciranje usluga socijalne zaštite za koje je ispunjenje pravnih zahteva dugo trajalo i sastojalo se od nekoliko faza koje pokreću ili potvrđuju različite institucije, kao što su centar za socijalni rad, Republički zavod za socijalnu zaštitu i Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja. Osim toga, konačna faza zahteva postupak javne nabavke koja se često oduži zbog kompleksnosti pitanja i nedostatka kapaciteta u LSU za ovaj vid tenderske procedure.

Podrška početnicima u poslovanju u veoma nerazvijenim regionima vrlo je relevantna ne samo radi unapređenja konkurentnosti, već i zbog socijalne kohezije i održivosti u manjim zajednicama. Pružanje dodatne pomoći potencijalnim korisnicima ove podrške tokom faze prijave i sprovođenja projekta ključno je za ostvarivanje željenog uticaja. Konvencionalne metode osmišljene za finansiranje MSP mogu dovesti do ograničenih rezultata u ovim područjima jer kandidati nemaju kapacitete ni prilike za izgradnju kapaciteta.

Izbor OCD sa dobrim kapacitetima, najpre onih koje imaju aktivnosti socijalnog preduzetništva, pokazalo se značajnim za finansijsku održivost novouspostavljenih socijalnih usluga, naročito u nedovoljno razvijenim opštinama. Naime, održivost ovih usluga često je ugrožena zbog budžetskih ograničenja LSU, gde je angažman organizacija koje su u stanju da diverzifikuju izvore finansiranja ili koje se same finansiraju putem ekonomskih aktivnosti pokazalo kao ključno za kontinuitet i održivost socijalnih usluga. Ovo je potvrđeno osiguravanjem održivosti aktivnosti projekata podržanih kroz EU PRO Plus program.

Pokazalo se da je kontinuirana podrška i izgradnja kapaciteta za primaoce bespovratnih sredstava delotvorna. Kontinuirana izgradnja kapaciteta uvek je ostvarivala rezultate, bilo da su dokaz za to održiviji rezultati projekta koji se sprovodi bilo bolji kapaciteti podnosilaca prijave za buduću dodelu bespovratnih sredstava. Međutim, to se pokazalo kao još značajnije kada se radi o nestandardnim primaocima bespovratnih sredstava, kao što su privatna preduzeća. Da bi se obezbedilo da oni razumeju i prate proces sprovođenja, Program je organizovao česte onlajn sastanke i podelio video snimke sa fokusom na konkretne aspekte sprovođenja projekta. Uključivanje različitih metoda komunikacije značajno povećava efikasnost realizacije bespovratnih sredstava, pomaže da se smanje greške i obezbeđuje uspešnije sprovođenje projekata. Uspeh toga dokazan je efikasnijim vremenskim okvirom sprovođenja, uz 105 od 113 projekata realizovanih u periodu od devet meseci, a preostalih osam produženih za samo jedan mesec.

10. SLEDEĆI IZVEŠTAJNI PERIOD

U ovom odeljku dat je spisak prioriteta/aktivnosti za naredni izveštajni period. Detaljan plan rada je priložen uz ovaj izveštaj.⁴¹

Rezultat 1: Poboljšano planiranje razvoja u ciljnim opštinama i uvođenje koncepta ITI

- *Aktivnost 1.1* Revidirati Modul I obuke o instrumentima teritorijalnog razvoja za MEI, utvrditi sadržaj Modula IV za MEI.
- *Aktivnost 1.1* Napraviti studiju o nacionalnom modelu za ISTD.
- *Aktivnost 1.2* Usvajanja teritorijalnih strategija.
- *Aktivnost 1.2* Započeti sprovođenje preostalog Modula IV za LSU i RRA.
- *Aktivnost 1.3* Sprovesti poziv za projekte proistekle iz strategija, izabrati prijave i započeti realizaciju.

Rezultat 2. Unapređeni ekonomski rast u ciljnim opštinama

- *Aktivnost 2.1* Završiti realizaciju bespovratnih sredstava za projekte poslovne infrastrukture.
- *Aktivnost 2.2* Završiti realizaciju bespovratnih sredstava za MMP.
- *Aktivnost 2.2* Izdati ugovore i realizovati bespovratna sredstva za žene i mlade.

Rezultat 3. Poboljšana socijalna infrastruktura i socijalna kohezija u ciljnim opštinama

- *Aktivnost 3.1* Pratiti realizaciju preostalih 9 projekata lokalne infrastrukture i administrativno zatvaranje završenih projekata.
- *Aktivnost 3.2* Praćenje i evaluacija deset projekata za jačanje socijalnih usluga koji su u toku, finalizacija aktivnosti i administrativno zatvaranje završenih projekata.

MATRICA LOGIČKOG OKVIRA – napredak u odnosu na pokazatelje

Legenda

	Aktivnost je sprovedena, a rezultati ostvareni u skladu sa postavljenim ciljevima
	Aktivnost napreduje u skladu sa planom
	Aktivnost se odvija uz kašnjenje koje je pod kontrolom
	Aktivnost je kritična

Objektivno proverljivi pokazatelji	Objektivno proverljivi pokazatelji – konkretan cilj	Napredak ostvaren tokom izveštajnog perioda
Opšti cilj: Doprineti društveno-ekonomskom razvoju, prosperitetu i socijalnoj koheziji društva u Srbiji	Pozicija na rang listi Svetske banke o uslovima poslovanja – 74	Nije dostupno. Svetska banka je prestala da objavljuje Izveštaj o uslovima poslovanja.

⁴¹ Plan rada EU PRO Plus programa za 2023. godinu nalazi se u Aneksu V, Prilog 5.1.

	Pozicija na listi Indeksa globalne konkurentnosti – 69	Svetski ekonomski forum je prekinuo objavljivanje uporednog rangiranja zemalja prema Indeksu globalne konkurentnosti za vreme turbulentnog perioda izazvanog pandemijom kovida 19.
SO1. Smanjiti društvenoekonomske razlike u dva regiona u Srbiji	BDP u Regionu Šumadije i Zapadne Srbije i broj nezaposlenih – 20% / 101.760	Podaci iz 2022. pokazuju da je nominalni BDP Regiona Šumadije i Zapadne Srbije porastao za 11,4% u 2022. godini. Međutim, udeo ovog Regiona u nacionalnom BDP-u se smanjio za 0,3% na 18,4% u 2022. godini u poređenju sa 2021. Broj nezaposlenih u Regionu Zapadne Srbije iznosio je 92.900 osoba 2022. godine, što je smanjenje za 12,3% u poređenju sa baznom, 2019. godinom. Statistički podaci za 2023. godinu još uvek nisu dostupni.
	BDP u regionu Jugoistočne Srbije i broj nezaposlenih – 14,2% / 83.712	Podaci za 2022. godinu pokazuju da je nominalni BDP Regiona Južne i Istočne Srbije u 2022. godini porastao za 12,2%. Udeo istog Regiona u nacionalnom BDP-u smanjio se za 0,1% na 15,2% u 2022. godini u poređenju sa 2021. Broj nezaposlenih u Regionu Jugoistočne Srbije iznosio je 73.100 osoba u 2022. godini, što je smanjenje od 16,2% i poređenju sa baznom, 2019. godinom. Statistički podaci za 2023. godinu još nisu dostupni.
REZULTAT 1		
Poboljšano planiranje razvoja u ciljnim opštinama i uvođenje koncepta ITI		
Rezultat 1. Poboljšano planiranje razvoja u ciljnim opštinama i uvođenje koncepta integralnog i održivog teritorijalnog razvoja (ISTD)	OC 1.1 Broj usvojenih strategija integralnih teritorijalnih investicija (ITI) i održivog urbanog razvoja (SUD) i broj LSU obuhvaćenih ovim strategijama (odgovara IPA PF 2.11) – najmanje 15 strategija kojima će biti obuhvaćeno najmanje 35 LSU	Razvijeno je 12 strategija za 31 LSU i poslato na proceduru usvajanja. One će biti usvojene tokom prvog tromesečja 2024. godine.
	OC 1.2 Otpočelo sprovođenje najmanje 80% usvojenih strategija SUD i ITI sa najmanje tri različita izvora finansiranja – najmanje 12 (sredina 2024)	Poslato je 12 strategija na proceduru usvajanja. Poziv za sprovođenje integralnih projekata proisteklih iz strategija je oglašen i biće zatvoren u januaru 2024.
Rezultat 2: Unapređeni ekonomski rast u ciljnim opštinama	OC 2.1 Otvoreno ili omogućeno otvaranje najmanje 300 radnih mesta (2023. godina)	Podržana MMP otvorila 270 novih radnih mesta. Osim toga, aktivnosti Programa doprineće stvaranju još 3.000 novih radnih mesta kao indirektan rezultat projekata poslovne infrastrukture tokom petogodišnjeg perioda.

	<p>OC 2.2 Broj početnika u poslovanju i MMP koja su imala koristi – 500 (2023. godina)</p>	Do sada je Program podržao ukupno 632 MMP, od čega 113 direktno kroz bespovratna sredstva, a 519 kroz pomoć koje pružaju OPP. Osim toga, odobrena je podrška za 45 početnica/ka u poslovanju, koja će biti pružena tokom 2024. godine.
	<p>OC 2.3 Broj i finansijska vrednost započetih ulaganja u industriju i omogućenih usluga – najmanje šest investicija vrednih najmanje 25 miliona EUR (sredina 2024. godine)</p>	Nakon izbora u okviru poziva za projekte poslovne infrastrukture, dodeljena su bespovratna sredstva za 20 projekata tokom 2023. godine. Ovi projekti bi trebalo da omoguće 300 miliona evra budućih investicija.
<p>Rezultat 3: Poboljšana socijalna infrastruktura i socijalna kohezija u ciljnim opštinama</p>	<p>OC 3.1 Broj lica koja imaju koristi od unapređenih javnih objekata/usluga – najmanje 35.000 (2023. godina)</p>	Preko 131.000 ljudi imalo je koristi od unapređenih uslova i usluga u kulturnoj, obrazovnoj, sportskoj i zdravstvenoj infrastrukturi, što je rezultat 26 završenih projekata tokom 2023. godine.
	<p>OC 3.2 Broj uvedenih ili unapređenih socijalnih usluga koje pružaju OCD i/ili LSU – najmanje 15</p>	Uspostavljeno je ili unapređeno ukupno 28 socijalnih usluga od strane OCD i/ili LSU u 22 LSU koje omogućavaju bolji pristup uslugama, zdravstvene i socijalne zaštite za preko 5800 marginalizovanih građana.
	<p>OC 3.3 Broj lica koja imaju koristi od unapređenih zdravstvenih usluga vezanih za sprečavanje i oporavak od oboljenja kovid 19 – najmanje 300.000 (2022. godina)</p>	Uspešno je završena aktivnost pružanja podrške za 23 zdravstvene ustanove radi unapređenja usluga u vezi sa prevencijom i oporavkom od kovid 19, čime je omogućeno pružanje preko 2.645.000 zdravstvenih usluga u vezi sa kovidom 19. Isporučeno je 5.000 uređaja za dezinfekciju, 60.000 l tečnosti za dezinfekciju i 41 kontejner za trijažu pacijenata.
<p>Aktivnost 1.1 Jačanje nacionalnih kapaciteta za uvođenje integralnog teritorijalnog razvoja</p>	<p>Broj lica na republičkom nivou koja su prošla obuku – 40 (sredina 2023. godine)</p>	Do sada je obučeno 38 osoba na nacionalnom nivou.
	<p>Pripremljeni predlozi za regulatore i uveden procesni okvir koji će omogućiti pripremu modela EU za teritorijalno planiranje (kraj 2024. godine)</p>	Pripremljena je Usporedna analiza država članica EU. Pripremljen je sadržaj i struktura Studije o nacionalnom modelu za ISTD. Započeta priprema izveštaja sa pregledom slučajeva država članica EU po pitanju potrebnih kapaciteta za upravljanje teritorijalnim mehanizmima.
	<p>Uvedeni pristupi praćenju, izveštavanju i evaluaciji u vezi sa modelom ISTD-a (2022. godina)</p>	Razvijen je i dogovoren sa Sekretarijatom za javne politike paket pokazatelja okvira ciljeva radi

		praćenja, izveštavanja i evaluacije teritorijalnih strategija.
	Broj kreiranih ili unapređenih alata – najmanje jedan (2022. godina)	Sačinjen je revidirani koncept potencijalnog IT alata i opis poslova i zadataka za ISTD platformu za umrežavanje.
Aktivnost 1.2 Unapređenje kapaciteta opština i regionalnih razvojnih agencija za uvođenje koncepata integralnog teritorijalnog planiranja	Broj LSU i RRA koje će imati koristi od intervencija – najmanje 80% (sredina 2023. godine)	85,9 odsto LSU i RRA imalo je koristi od procesa jačanja kapaciteta (85 LSU i 11 RRA učestvovalo je u aktivnostima obuke u okviru Modula I, Modula II i dela Modula III Programa za izgradnju kapaciteta – ukupno 1.416 osoba).
	Broj stanovnika obuhvaćen strategijama SUD i ITI – najmanje dva miliona (kraj 2022. godine)	Teritorije koje su dobile podršku za razvoj teritorijalnih strategija imaju oko 1,6 miliona stanovnika.
Aktivnost 1.3 Sprovođenje aktivnosti koje doprinose društvenoekonomskom rastu, predviđenih strategijama integralnog teritorijalnog planiranja	Broj integralnih projekata proisteklih iz strategija ISTD-a čije je sprovođenje podržano – najmanje 15 (sredina 2024. godine)	Poziv za sprovođenje integralnih projekata proisteklih iz teritorijalnih strategija oglašen, a biće zatvoren 17. januara 2024. godine.
REZULTAT 2 Unapređeni ekonomski rast u ciljnim opštinama		
Aktivnost 2.1 Razvoj poslovne infrastrukture i usluga vezanih za poslovanje na lokalnom nivou	Broj podržanih projekata poslovne infrastrukture – 16 (2024. godina)	Potpisano 20 sporazuma o podršci kroz dodelu bespovratnih sredstava tokom 2023. godine sa LSU koje su dobile bespovratna sredstva putem poziva za projekte poslovne infrastrukture. Među njima, deset (10) je završilo javnu nabavku, tri (3) je objavilo tendere a u sedam (7) LSU su tenderi u pripremi.
	Broj LSU podržanih da unaprede najmanje jednu uslugu vezanu za poslovanje – 10 (2024. godina)	Aktivnost reprogramirana.
Aktivnost 2.2 Povećanje konkurentnosti i održivosti preduzeća koje doprinosi ekonomskoj stabilnosti lokalnih zajednica	Broj podržanih početnika u poslovanju, preduzetnika i preduzeća – 100 (2022. godina)	113 MMP direktno podržano u nabavci nove opreme i uvođenju usluga.
	Broj podržanih mladih i preduzetnica – najmanje 50 (2022. godina)	Odobrena sredstva za 45 žena i mladih početnika u poslovanju i sedam (7) prijava za rezervnu listu.
	Broj lica koja su imala koristi od obuke za razvoj veština – 200 (2022. godina)	Aktivnost reprogramirana.
	Broj podržanih OPP projekata – 10 (2022. godina)	Sprovedeno šesnaest projekata OPP.
REZULTAT 3 Poboljšana socijalna infrastruktura i socijalna kohezija u ciljnim opštinama		
Aktivnost 3.1 Razvoj i unapređenje infrastrukture koja doprinosi poboljšanom kvalitetu života	Broj realizovanih projekata socijalne infrastrukture – najmanje 30 (2022. godina)	Od 37 dodeljenih bespovratnih sredstava za projekte lokalne infrastrukture, 26 je završilo sve aktivnosti, dva (2) su završila radove, a devet (9) projekata ima aktivna

		gradilišta.
Aktivnost 3.2 Podrška javnim institucijama, uključujući institucije socijalne zaštite, da unaprede socijalne usluge i pripremljenost za vanredne situacije	Broj podržanih projekata OCD u vezi sa socijalnim uslugama – 20 (2023. godina)	Deset od 20 projekata za jačanje socijalnih usluga završilo sprovođenje, a 28 socijalnih usluga uspostavljeno i/ili unapređeno u 22 LSU.
Aktivnost 3.3 Podrška aktivnostima vezanim za sprečavanje i suzbijanje pandemije kovida 19	Broj zdravstvenih centara kojima je pružena podrška da unaprede usluge vezane za sprečavanje i oporavak od oboljenja kovida 19 – najmanje 20 (2022. godina)	Aktivnost je završena, pri čemu je 23 zdravstvena centra dobilo podršku za unapređenje usluga u vezi sa prevencijom i oporavkom od kovida 19.

LISTA ANEKSA

Aneks I Unapređeno razvojno planiranje

Aneks I Prilog 1.1	Izveštaji sa obuka i radionica
Aneks I Prilog 1.2	Izveštaji sa studijskih poseta
Aneks I Prilog 1.3	Potencijalni izvori finansiranja
Aneks I Prilog 1.4	32. međunarodni salon urbanizma
Aneks I Prilog 1.5	Siže evaluacije razvoja kapaciteta za ISTD

Aneks II Unapređen ekonomski rast

Aneks II Prilog 2.1	Pregled podrške za OPP
---------------------	------------------------

Aneks III Unapređena socijalna infrastruktura i socijalna kohezija

Aneks III Prilog 3.1	Status projekata lokalne infrastrukture zaključno sa 31. decembrom 2023.
----------------------	--

Aneks IV Komunikacije

Aneks IV Prilog 4.1	Pregled komunikacionih aktivnosti Programa EU PRO Plus i medijskog izveštavanja za 2023. godinu
---------------------	---

Aneks V Upravljanje Programom

Aneks V	Matrica logičkog okvira – sastavni deo Izveštaja
Aneks V Prilog 5.1	Plan rada Programa EU PRO Plus za prvo tromesečje 2024. godine